

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра обліку і оподаткування

Цицюра Христина Євгенівна

ОБЛІК І АУДИТ РОЗРАХУНКІВ ЗІ СТРАХУВАННЯ

Спеціальність 071 – Облік і оподаткування

Дипломна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Виконала:
студентка гр. ОПДзм - 21
Цицюра Х. Є.

(підпис)

Науковий керівник:
к.е.н., доцент Мельничук І. В.

(підпис)

Дипломну роботу допущено до
захисту

«__» _____ 2020 р.

В.о. зав.кафедри

доц., к.е.н. Починок Н. В.

Прізвище, ініціали (підпис)

Тернопіль – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ ЗІ СТРАХУВАННЯ	6
1.1. Економічна сутність розрахунків зі страхування	6
1.2. Соціальне страхування в системі соціального захисту населення України	17
1.3. Нормативно-правове регулювання розрахунків зі страхування в Україні	24
Висновки до розділу 1.....	36
2. МЕТОДИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ ЗІ СТРАХУВАННЯ	39
2.1. Порядок нарахування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування	39
2.2. Синтетичний та аналітичний облік нарахування та сплати зобов'язань зі страхування	48
2.3. Складання та подання звітності з соціального страхування	65
Висновки до розділу 2.....	70
3. АУДИТ РОЗРАХУНКІВ ЗІ СТРАХУВАННЯ	72
3.1. Загальні підходи до організації та інформаційного забезпечення аудиту розрахунків зі страхування	72
3.2. Методика аудиту розрахунків зі страхування	79
Висновки до розділу 3	86
ВИСНОВКИ	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	94
ДОДАТКИ	100

ВСТУП

Актуальність теми. Одним з найголовніших напрямів діяльності нашої держави є вирішення питань соціального страхування як основи соціального забезпечення її громадян. Соціальне страхування як складова частина соціального захисту відіграє значну роль у житті громадян України. Конституцією України нашу державу проголошено як соціальну, тобто її соціальна політика повинна спрямовуватись на створення належних умов для достойного рівня життя і вільного розвитку особистості. Проте остаточного вигляду система соціального захисту ще не отримала і перебуває у процесі постійного реформування. З 1 січня 2011 року система загальнообов'язкового державного соціального страхування змінила порядок нарахування та сплати відрахувань на соціальне страхування. Новий порядок полягає у нарахуванні та сплаті єдиного внеску на соціальне страхування. Разом з тим, всі питання фінансування страхових випадків, проведення відповідних виплат, подання звітності та притягнення до відповідальності за використання коштів фондів залишаються у віданні відповідних фондів соціального страхування. Таким чином, взаємовідносини роботодавця не обмежуються єдиним внеском, все ж взаємовідносини у сфері соціального страхування – це розрахунки з чотирма окремими фондами соціального страхування України. Крім того, відповідно до цих змін, Пенсійний фонд України за погодженням з усіма соціальними фондами має розробити єдину персоніфіковану звітність про єдиний соціальний внесок. Такий порядок визначає незручності роботодавця, які полягають в організації облікової роботи щодо створення системи персоніфікованого обліку відомостей про застрахованих осіб для впровадження єдиного реєстру платників страхових внесків, контролю за надходженням і використанням цих внесків.

Отже, вітчизняна система соціального страхування потребує подальшого розвитку й удосконалення. Формулювання пропозицій щодо вдосконалення організації та методики обліку і аудиту відповідно до діючого правового механізму регулювання страхування в Україні визначають актуальність обраної теми.

Питаннями впровадження єдиного соціального внеску в Україні займалися такі вчені, як: Даценко В. В., Динь І. М., Градова О. В., С. Мельник, Приймак І. І. та ін. Теоретичні та практичні аспекти обліку стосовно оплати праці та пов'язаних з нею розрахунків у центрі уваги багатьох вчених: Ф.Ф. Бутинця, С.Ф. Голова, З.В. Задорожного, Я.Д. Крупки, В.В. Сопка, М.С. Пушкаря та ін. Проте на сьогодні недостатньо розглянутими залишаються питання організації та методики обліку розрахунків із соціального страхування, що визначив новий правовий механізм нарахування та сплати внесків на соціального страхування. Відтак, об'єктивно існує необхідність у подальшому вивченні та дослідженні проблем організації і методики обліку розрахунків із соціального страхування, що й визначає науково-практичне значення та актуальність обраної теми.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні організаційно-методичних підходів щодо обліку розрахунків із соціального страхування відповідно до чинних вимог сучасної законодавчої бази.

Постановка завдання. Для досягнення поставленої мети сформульовано такі завдання дослідження:

- визначити економічну сутність поняття соціального страхування;
- провести аналіз нормативно-правового забезпечення щодо розрахунків зі страхування;
- обґрунтувати порядок нарахування та сплати єдиного соціального внеску;
- вивчити процедуру складання та подання звітності за соціальним страхуванням;
- узагальнити методику аудиту розрахунків із соціального страхування.

Об'єктом дослідження соціальне страхування як організаційно-правова форма соціального забезпечення та законодавство України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Предметом дослідження є організація та методика обліку і аудиту розрахунків зі страхування у ТОВ «Агро-Сервіс-Запчастини».

Методи дослідження. При проведенні даного дослідження були використані діалектичний, системний та історичний підходи до вивчення теоретичних і методологічних основ формування інформації про фінансові інвестиції в обліку та звітності. У межах діалектичного підходу використано методи індукції та дедукції.

Наукова новизна одержаних результатів. Відповідно до мети і завдань наукова новизна полягає у комплексному дослідженні правових проблем соціального страхування та виробленні теоретичних і організаційно-правових засад обліку розрахунків із соціального страхування, визначенні і обґрунтуванні теоретичних засад та пропозицій щодо правовідносин із загальнообов'язкового державного соціального страхування і покращення методики обліку розрахунків зі страхування.

Практична значущість отриманих результатів полягає в тому, що вони сприятимуть розвитку методики та організації обліку розрахунків із соціального страхування, запропоновано схему автоматизації цієї ділянки обліку, згруповано методи проведення аудиту розрахунків із соціального страхування, що можуть бути використанні як в діяльності ТОВ «Агро-Сервіс-Запчастини», так і на інших підприємствах України.

Інформація про апробацію результатів роботи та публікації. Дослідження апробовано та за результатами опубліковано дві публікації в збірниках студентських тез кафедри обліку і оподаткування.

Обсяг та структура роботи. Дипломна робота складається з вступу, трьох розділів, переліку використаних джерел, додатків.

Повний обсяг роботи становить 110 сторінок комп'ютерного тексту, у тому числі 8 таблиць, 11 рисунків, список літератури з 84 найменувань, 3 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ ЗІ СТРАХУВАННЯ

1.1. Економічна сутність розрахунків зі страхування

Соціальне страхування як складова частина соціального захисту, відіграє значну роль у забезпеченні добробуту громадян України. Конституцією України нашу державу проголошено як соціальну, тобто її соціальна політика повинна спрямовуватись на створення належних умов для достойного рівня життя. З 2011 року система соціального страхування в Україні змінилась шляхом зміни порядку нарахування та сплати соціальних внесків. До цього часу триває реформа системи соціального захисту та пенсійного забезпечення населення України. Для того, щоб повніше розкрити зміст соціального захисту та ролі в ньому розрахунків зі страхування, доцільно розглянути сутність понять «соціальний захист» та «соціальне страхування».

Термін «соціальний захист» є однією із центральних категорій, який використовується у світовій теорії та практиці і навколо якого тривають дискусії щодо своєрідності та специфіки цього поняття. Виникнення та поширення вказаного терміна пов'язують з прийняттям у США Закону про соціальне забезпечення («Social Security Act») від 14 серпня 1935 року. Цим нормативним актом країна намагалась зменшити соціальну напругу і підтримати людей похилого віку, безробітних, а також підвищити добробут населення. Однак є певні наукові протиріччя щодо першості використання цього поняття. Так, російська вчена Н. Болотіна вважає, що використовувати поняття «соціальний захист» почали з 1918 р. в Росії, коли було ухвалено «Положення про соціальне забезпечення працюючих» [5]. Американський дослідник Г. Перрін зазначає, що найбільш повна концепція терміну «соціальний захист» була втілена в законодавстві Нової Зеландії у 1938 році [83].

В Україні виникнення категорії «соціальний захист» пов'язане з закріпленням соціальних норм Конституцією України, зокрема у статті 46 вказано, що громадяни мають право на соціальний захист. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, а також добровільним соціальним страхуванням через страхові компанії, що мають ліцензії Державного комітету фінансових послуг України [28].

У міжнародних правових актах та у законодавстві європейських країн одночасно застосовуються терміни «соціальне забезпечення» (social security) і «соціальний захист» (social protection). Ці терміни застосовуються або рівнозначно, або соціальний захист розуміється як ширше поняття, що включає соціальне забезпечення, яке звертає увагу стосовно видів соціального забезпечення людей (надання пенсій, соціальних допомог тощо) [84].

У вітчизняних наукових працях зустрічається безліч трактувань поняття «соціальний захист». Е. Лібанова вважає, що соціальний захист населення – це матеріальне забезпечення всіх без виключення громадян не нижче соціальних нормативів та забезпечення гідних умов проживання. Соціальний захист в Україні – це система відносин між державою, господарськими структурами, з одного боку, та з громадянами – з іншого, у процесі яких за рахунок частини валового внутрішнього продукту утворюються та використовуються фонди фінансових ресурсів для матеріального забезпечення й обслуговування окремих категорій та груп громадян [30].

Н. М. Внукова зазначає, що соціальний захист – це державна підтримка верств населення, які можуть зазнавати негативного впливу ринкових процесів з метою забезпечення відповідного життєвого рівня, тобто заходи, що включають надання правової, фінансової, матеріальної допомоги окремим громадянам (найбільш вразливих верств населення), а також створення соціальних гарантій для економічно активної частини населення [9, с. 8]

На думку А. Гриненка – соціальний захист – це такі відносини, які дають змогу індивідам, що знаходяться під їхнім заступництвом, зберігати

свої позиції в суспільстві; це охоронна функція політичного, або соціального союзу [13, с. 79]

Н. Борецька говорить так: «Соціальний захист населення – це системне поняття, що передбачає використання різних форм та методів соціального захисту з дотриманням диференційованого підходу до кожної людини або соціальної групи» [7, с. 21].

Досліджуючи наведені вище визначення поняття «соціальний захист», зазначимо, що для його трактування, кожен з науковців, насамперед, аналізував діючу систему соціального захисту населення в Україні та окремі її компоненти. На рис. 1.1 показано загальну структуру соціального захисту населення в Україні.

Рисунок 1.1. Загальна структура соціального захисту населення в Україні

Як видно, системи соціального захисту населення включає такі складові як соціальна допомога, соціальні гарантії та соціальне страхування.

Відповідно до Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» соціальні гарантії – це встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму [57].

Відповідно до критеріїв відбору отримувачів, соціальна допомога поділяється на:

- соціальну допомогу, яка надається з урахуванням потреб, але без урахування майнового стану та доходу;
- адресну соціальну допомогу, яка надається з урахуванням доходу або майнового стану [26, с. 151].

Соціальне страхування – фундаментальна основа державної системи соціального захисту населення, що уможливорює матеріальне забезпечення і підтримку непрацездатних громадян за рахунок фондів, сформованих працездатними членами суспільства [73, с. 347].

- В Україні можна виділити два напрями соціального страхування:
- 1) загальнообов’язкове державне соціальне страхування (табл. 1.1);
 - 2) добровільне соціальне страхування.

Таблиця 1.1

Види загальнообов’язкового державного соціального страхування

№ з/п	Типи соціального страхування	Механізм реалізації ¹
1.	Соціальне страхування з тимчасової втрати працездатності та витратами, зумовленими похованням[59]	здійснюється через Фонд соціального страхування України
2.	Від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності[59]	здійснюється через Фонд соціального страхування України
3.	На випадок безробіття [60]	здійснюється через Фонд загальнообов’язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття
4.	Пенсійне страхування [58]	здійснюється через Пенсійний фонд України та недержавні пенсійні фонди

Крім діючої системи державного соціального страхування, є підприємства соціального страхування приватної та змішаної (державно-приватної) форми власності. Підприємства, що мають статутний фонд в еквіваленті 10 (десять) мільйонів євро та відповідну ліцензію, мають право здійснювати страхування життя (на випадок смерті чи інвалідності годувальника сім’ї).

¹ Фонд соціального страхування України – створюється шляхом злиття Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України та Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності. Закон № 77-VIII від 28.12.2014 [55]

Підприємства, що володіють статутним фондом в еквіваленті 1 (одного) млн. євро та відповідну ліцензію, можуть займатися іншими формами страхування, в тому числі соціальним страхуванням на випадок втрати працездатності, нещасних випадків поза виробництвом та інших (як професійних, так і непрофесійних) захворювань. Також, згідно з Законом про недержавне пенсійне забезпечення, приватні структури мають право відкривати пенсійні програми своїм співробітникам.

Відтак, Закон України «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» визначає загальнообов'язкове державне соціальне страхування як систему прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту, що включає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом (роботодавцем), громадянами, а також бюджетних та інших джерел, передбачених законом [41].

Дане визначення також трактується й науковцями у їхніх дослідженнях системи соціального страхування.

Зокрема, І. І. Кичко визначає соціальне страхування як систему заходів щодо матеріального забезпечення населення у старості, у разі захворювання чи втрати працездатності в працездатному віці, у разі безробіття, підтримки материнства і дитинства в умовах страхової медицини, при виході на пенсію тощо [26, с. 148].

На думку А.Загороднього та Л. Пилипенка, соціальне страхування – це гарантована державою система матеріального громадян у разі тимчасової втрати працездатності, при досягненні похилого віку, а також система інших заходів, спрямованих на матеріальне, культурне-побутове та оздоровчо-профілактичне обслуговування [21, с. 130].

В. Плиса розглядає соціальне страхування як найважливіший елемент

державної соціальної політики у сфері управління ризиками відтворення населення і виконує функції соціального захисту, забезпечення фінансування соціальної допомоги, регулювання доходів та рівня життя різних груп населення, попередження та профілактики наслідків настання соціальних ризиків [46, с. 17].

Ш. Бланкард у праці «Державні фінанси в умовах демократії» пропонує специфічний підхід до трактування соціального страхування, наголошуючи, що «соціальне страхування – це невід’ємна частина політики держави в соціальній сфері ... соціальне страхування – одна з передумов забезпечення соціальної справедливості в суспільстві, створення і підтримки політичної стабільності [4, с. 130].

Так, вітчизняний економіст Ю. Павленко в широкому розумінні визначає соціальне страхування як організаційно-фінансову систему, чия діяльність спрямована на захист від соціальних ризиків втрати доходу або необхідності оплати певних послуг чи інших видатків, пов’язаних із втратою здоров’я, працездатності або настанням безробіття за рахунок спеціальних фондів, які формуються шляхом сплати внесків працюючими, роботодавцями та державою [42, с. 30].

На думку вітчизняного економіста-дослідника з питань соціального страхування О. Губара, економічний зміст і суть соціального страхування полягають у тому, що центром його уваги є людина, її потреби, якість задоволення яких впливає на розвиток економічного процесу [15]. Вважаючи механізм обов’язкового соціального страхування найважливішою гарантією соціального забезпечення соціально незахищених категорій громадян в умовах нестабільності, він констатує, що соціальне страхування бере участь у розподілі доходів, тобто передачі ресурсів однієї частини населення іншій. Поряд з тим, з точки зору забезпечення безперервності процесу виробництва і відтворення всіх його чинників, механізм соціального страхування відіграє важливу роль, створюючи умови для відтворення робочої сили і тим самим забезпечуючи надійні умови економічного захисту громадян у разі настання певних життєвих ситуацій: нещасного випадку на виробництві, втрати

працевдатності, втрати годувальника, безробіття, догляду за дитиною, пологів тощо.

Раціональною є позиція С.І. Юрія та М.П. Шавариної, що для визначення поняття «соціальне страхування» потрібно виходити з вимог комплексного та системного підходів. Комплексний підхід до визначення цього поняття полягає в урахуванні організаційно-економічних, соціально-психологічних, правових та інших аспектів у їхній сукупності та взаємозв'язку за домінуючої ролі соціально-економічних. Системний підхід передбачає врахування взаємозв'язків між окремими аспектами, механізмами соціального страхування та його елементами і полягає у розробці кінцевих цілей, визначенні можливих шляхів їхнього досягнення [82, с. 15].

Як показав аналіз вітчизняної літератури, більшість українських та зарубіжних вчених однобічно трактують суть соціального страхування, визначаючи його з позицій чинного законодавства. Таким чином, соціальне страхування є об'єктивним економічним явищем, яке виражає економічні відносини, що виникають у процесі розподілу валового внутрішнього продукту шляхом формування фондів грошових коштів та їх використання для забезпечення громадян у старості, на випадок постійної чи тимчасової втрати працевдатності, безробіття, підтримки материнства, а також охорони здоров'я.

Н.М. Внукова вважає, що необхідність соціального страхування обумовлена наступними причинами:

- наявністю осіб, які, з погляду на певні обставини, не беруть участі в суспільно-корисній праці, тобто не можуть за рахунок заробітної плати виживати або підтримувати мінімальний життєвий рівень;

- наявністю громадян, що є дієздатними, але не мають можливості реалізувати цю дієздатність [9, с. 11].

Соціальне страхування в Україні має дві форми: обов'язкову та добровільну (рис 1.2).

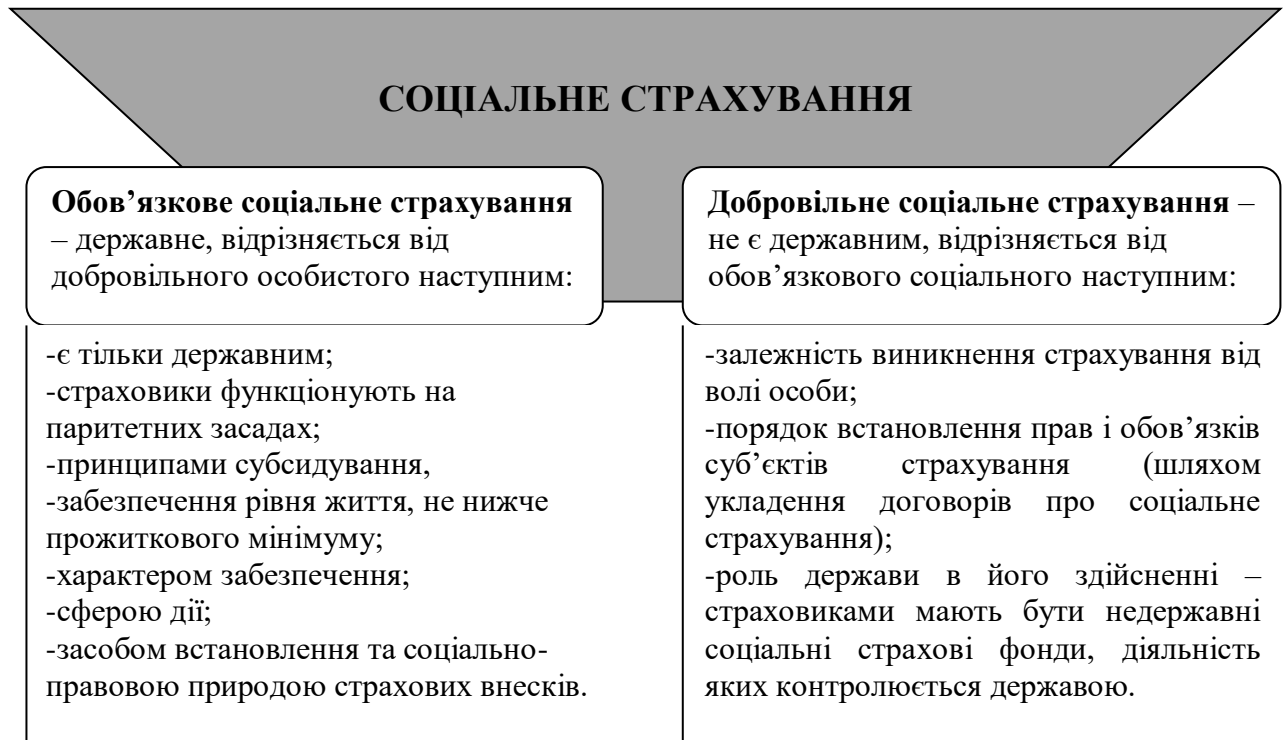

Рисунок 1.2. Форми соціального страхування в Україні та їх ознаки

Відповідно до законів на добровільне соціальне страхування поширюються принципи загальнообов'язкового, особи набувають статусу застрахованих, як за загальнообов'язковим, що свідчить про державність добровільного страхування. На нашу думку, добровільне страхування не є державним і тому повинно регулюватися окремими нормативно-правовими актами. Незважаючи на це, добровільне страхування є соціальним, оскільки має наступні характеристики:

- 1) виконує функції основної та додаткової форми соціального забезпечення;
- 2) однорідність відносин добровільного та обов'язкового соціального страхування обумовлена соціальними ризиками (їх зміст однаковий, метод правового регулювання – різний);
- 3) до соціального забезпечення відносять системи, що функціонують, як результат спільних дій підприємців і працівників.

Зауважимо, що в узагальненому розумінні, система соціального страхування розв'язує два важливих соціально-економічних завдання, а саме:

- 1) збереження та повне відновлення працездатності активної частини населення країни;
- 2) гарантоване матеріальне забезпечення громадян, які втратили працездатність у зв'язку з виходом на пенсію чи не мали її в працездатному віці з тих чи інших причин [9, с. 29].

Матеріальною основою для виконання цих завдань виступають цільові фонди, які виконують функції збору страхових внесків, взяття на облік страхувальників, облік надходжень страхових внесків, прийом звітності, контроль за повнотою та своєчасністю сплати страхових внесків, до них належать: Пенсійний фонд, Фонд соціального страхування на випадок безробіття, Фонд соціального страхування України. Загалом діяльність зазначених цільових фондів спрямована на виконання загальних функцій соціального страхування, які, в свою чергу, відіграють важливу роль при проведенні державою ефективної соціальної політики.

Серед значного обсягу досліджень не існує універсального набору функцій соціального захисту населення. Так, наприклад, В. М. Вакуленко, М. К. Орлатий виділяють дві головні функції соціального захисту, а саме:

- 1) лікувальну (або реабілітаційну), яка зменшує негативні наслідки бідності в суспільстві шляхом надання здебільшого короткотермінової адресної соціальної допомоги малозабезпеченим верствам населення,
- 2) запобіжну (або превентивну), яка запобігає бідності шляхом створення умов для участі громадян у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування в працездатний період [74, с. 39].

Автор М. М. Руженський виокремив цілий ряд функцій, які поділив на три великі групи: загальні, спеціальні та допоміжні [70, с. 56].

Дослідник М. І. Мальований згрупував функції соціального захисту виходячи чотирьох аспектів:

- 1) економічних (компенсаційна, захисна, відтворювальна, структурна);
- 2) фінансових (розподільна, ризикована, заощаджувальна, превентивна,

- резервна);
- 3) соціальних (профілактична, попереджувальна, реабілітаційна, стабілізуюча);
- 4) правових (контролююча, політична) [31, с. 56].

Більш розширений перелік функцій соціального страхування подає Н. Зеленко:

- формування грошових фондів, з яких покриваються витрати, пов'язані з сутністю непрацездатних і осіб, що з погляду на обставини не беруть участі в трудовому процесі;
- забезпечення кількості і структури трудових ресурсів;
- зменшення розриву в рівнях матеріального забезпечення працюючих і непрацюючих громадян;
- сприяння вирівнюванню життєвого рівня різних соціальних груп населення, не залучених до трудового процесу;
- захисна функція, яка полягає в підтримці сформованого матеріального рівня застрахованого, якщо звичайне джерело доходу стає для нього недоступним;
- компенсаційна функція, що полягає у відшкодуванні збитку з втрати працездатності і збитку здоров'я за допомогою матеріального відшкодування втрати заробітку, а також оплати послуг у зв'язку з лікуванням і реабілітацією;
- відтворювальна функція, яка полягає в тому, що соціальне страхування покликане забезпечувати застрахованим (і членам їхніх родин) покриття усіх витрат, достатніх для нормального протікання відтворювального циклу, що охоплює практично весь життєвий цикл, у випадку хвороби, старості, інвалідності, безробіття, вагітності;
- перерозподільча функція, яка визначається тим, що соціальне страхування значно впливає на суспільний розподіл і перерозподіл: соціальні виплати збільшують частку створеної вартості, що направляється на споживання застрахованим; це полягає в поділі матеріальної відповідальності за соціальні ризики між усіма

застрахованими, усіма роботодавцями і державою;
→ стабілізувальна функція, спрямована на узгодження інтересів соціальних суб'єктів з ряду принципів для життєдіяльності найманих робітників питань [22].

Слід зазначити, що від оптимальної побудови та дієздатності системи соціального захисту залежить ефективність організації соціальних відносин та прагматизм реалізації соціальної політики у державі. Крім того, на думку О. В. Насібової ефективність та дієвість системи соціального захисту громадян залежить від якості фінансового забезпечення, що вимагає розглянути систему соціального захисту як фінансове явище, а поняття «соціальний захист» як фінансову категорію, в основі функціонування якої лежить специфічний вид економічних відносин – фінансові відносини, які відображають рух вартості від одного суб'єкта системи соціального захисту до іншого і проявляються у грошових потоках [37, с. 40].

Важливо розглянути етапи розвитку соціального страхування в Україні в процесі державотворення в сфері соціального захисту населення.

1.2. Соціальне страхування в системі соціального захисту населення України

Соціальне страхування передбачає різні види соціальних виплат, дотацій, пільг, субсидій для покращення стану певних соціальних прошарків населення шляхом соціальних програм та забезпечення діяльності мережі відповідних соціальних закладів. Фінансове забезпечення соціального захисту громадян в Україні має багатоканальну структуру, яка складається з коштів державного та місцевих бюджетів, державних та недержавних соціальних фондів, суб'єктів господарювання різних форм власності та добродійних (благодійних) фондів і здійснюється шляхом перерозподілу частини вартості валового внутрішнього продукту на основі соціальної солідарності, що передбачає взаємну допомогу всіх учасників системи соціального захисту. В законодавстві України хоч не визначений вичерпний перелік видів загальнообов'язкового державного та необов'язкового соціального страхування, але зазначені основні складові соціального страхування (рис. 1.3).

Одна з основних проблем соціального страхування полягає в недостатності коштів Пенсійного фонду України для виплати пенсій. Солідарна система не може подолати демографічні проблеми та проблеми Пенсійного фонду України. Так назріла об'єктивна необхідність проведення реформ в даній сфері. Саме тому вже восени 2017 р. були здійснені перші кроки щодо реформування пенсійної системи. Вони не були кардинальними та стосувалися, в першу чергу, осучаснення пенсій та підвищення мінімального страхового стажу для виходу на пенсію з 15 до 25 років (починаючи з 1 січня 2018 р.). Проте також було прийнято рішення про наступний етап реформи (його впровадження було заплановане на 1 січня 2019 р., але перенесено на 2021 р.), який передбачає введення обов'язкового накопичувального рівня. Саме цей крок наблизить пенсійну систему України до формату, який був рекомендований Світовим банком. Ці рекомендації, зокрема, полягали у запровадженні п'ятирівневої пенсійної системи, окремі

рівні якої були впроваджені ще до початку реформування соціального страхування в Україні (рис. 1.4).

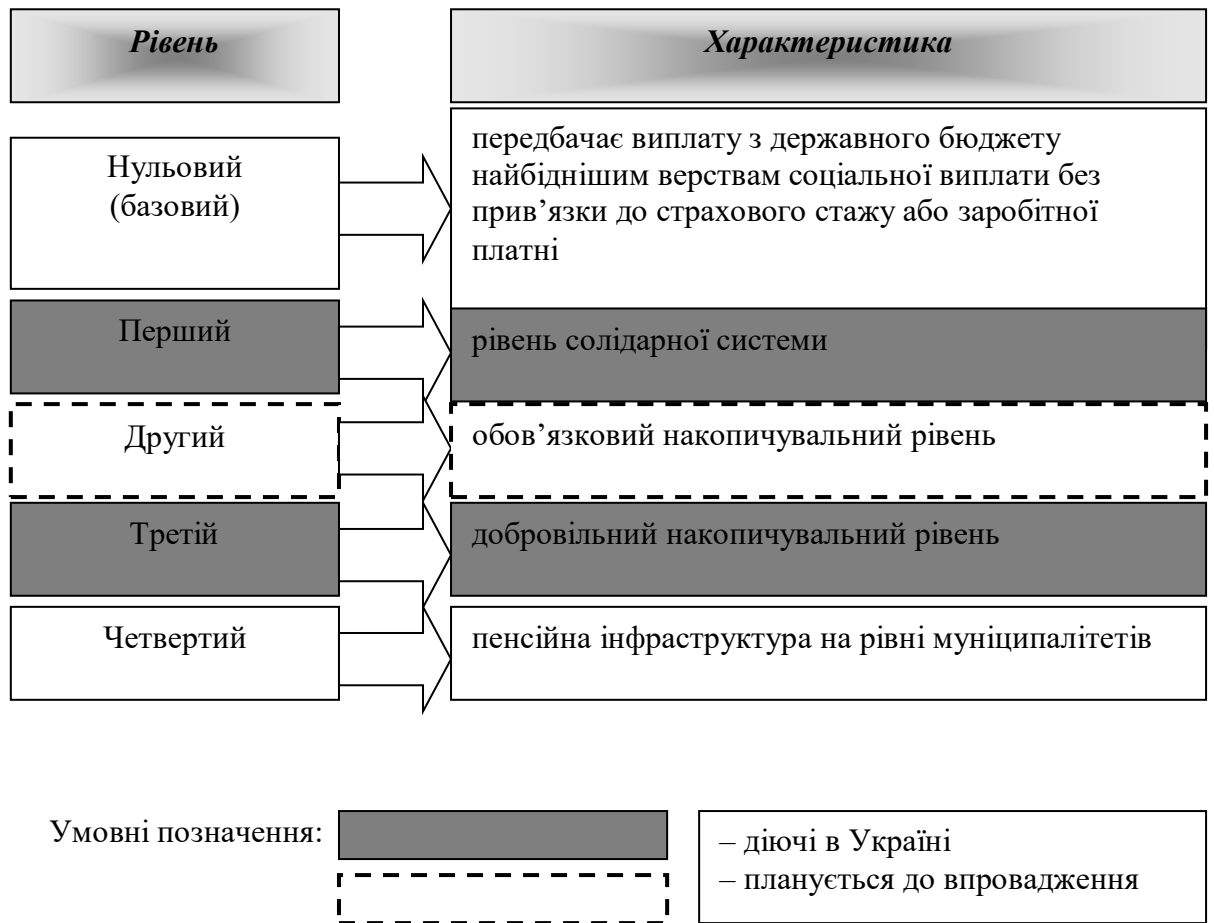

Рисунок 1.4. Запропонована Світовим банком пенсійна система та характеристика її впровадження в Україні [29, с. 35]

До цього часу не використовується потенціал недержавних інститутів (страхових компаній, недержавних пенсійних фондів) в страхуванні соціальних ризиків. Обсяги коштів, які залучаються на третьому рівні – добровільному накопичувальному – невеликі і становлять всього 2,47 млрд. грн. у 2019 р. Звичайно, що з впровадженням другого обов'язкового накопичувального рівня передбачається суттєве збільшення пенсійних накопичень. Проте реальність його впровадження у встановлені строки викликає сумніви. На даний час не вирішені питання адміністрування

пенсійних активів; визначення внесків, які належатимуть до накопичувального рівня; вибору інструментів інвестування отриманих внесків тощо.

На сучасному етапі економічного розвитку в Україні не створено ефективної системи соціального страхування. Важливі напрями вдосконалення системи соціального страхування в Україні подає Є. Б. Коцюбинська:

- врахування досвіду застосування підходів та методів, що використовуються в системах державної соціальної підтримки розвинутих країн;

- здійснення заходів, спрямованих на досягнення фінансової стійкості системи за рахунок збалансованості надходження обов'язкових платежів та витрат на соціальні виплати;

- встановлення на законодавчому рівні державних витрат на соціальні цілі на рівні не нижче мінімальних стандартів, рекомендованих міжнародними конвенціями і рекомендаціями;

- забезпечення прозорості механізму розрахунку соціальних виплат, перерахунку пенсій, що дозволить підвищити довіру населення до діючої системи соціального страхування;

- розробка загальнонаціональної, структурованої за основними напрямами програми розвитку систем освіти, охорони здоров'я та житлово-комунальної сфери [29, с. 35].

Варто зазначити, що з метою оптимізації процесу нарахувань та сплати соціальних внесків підприємствами, забезпечення прозорості їх обліку і системи контролю, в Україні запроваджено єдиний соціальний внесок. Суть ЄСВ полягає в консолідації окремих функцій фондів соціального страхування та Пенсійного фонду України в єдиній спеціалізованій установі (окремому підрозділі ПФУ).

Таким чином, впровадження єдиного соціального внеску реформував систему соціального страхування України в частині соціального збору, що дало змогу забезпечити повну прозорість фінансових потоків для суб'єктів

системи загальнообов'язкового державного соціального страхування.

У 2021 році має статися об'єднання податкової звітності та Звіту з ЄСВ. Законами №115 і №116 визначено, що подання звітності про нарахування єдиного внеску здійснюється у складі звітності з податку на доходи фізичних осіб, у зв'язку з чим виникла необхідність доповнення декларації додатковими окремими додатками ЄСВ 1, ЄСВ 2 та ЄСВ 3 та виокремлення зобов'язань з єдиного внеску в декларації для:

- ✓ фізичних осіб – підприємців, крім осіб, які перебувають на спрощеній системі оподаткування;
- ✓ осіб, які провадять незалежну професійну діяльність;
- ✓ членів фермерського господарства, якщо вони не належать до осіб, які підлягають страхуванню на інших підставах;
- ✓ осіб, які сплачують єдиний внесок на умовах договору про добровільну участь у загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванні.

Разом з тим, подальшими кроками реформування системи соціального страхування України повинні бути:

- забезпечення додаткових надходжень страхових коштів за рахунок розширення бази сплати страхових внесків, виведення заробітної плати з тіньового сектору економіки;
- ефективна взаємодія державних і недержавних форм соціального страхування;
- покращення інформаційно-роз'яснювальної роботи фондів соціального страхування з населенням.

Незважаючи на поступові дії в сфері соціального страхування та щодо пенсійної системи України, є необхідність подальшого фундаментального реформування. Принципи, засади і механізми функціонування системи державного страхування повинні бути зорієнтовані на страховий принцип, що базується на таких засадах, як солідарність, накопичення і недержавне пенсійне забезпечення.

1.3. Нормативно-правове регулювання розрахунків зі страхування в Україні

У сучасних умовах держава є основним суб'єктом соціальної політики, а тому, визначаючи напрями цієї політики, вона повинна: забезпечувати реалізацію прав громадян на соціальний захист; проводити єдину політику в соціальній сфері; забезпечувати прийняття законів та інших нормативно-правових актів, що регулюють соціальний захист; визначати організаційно-правові форми соціального забезпечення та створювати умови для їх ефективного функціонування у законодавчому порядку визначати умови, порядок надання і розміри пенсій, допомог, пільг, соціального обслуговування та інших видів соціального забезпечення; встановлювати розміри обов'язкових страхових внесків, що спрямовуються до відповідного фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування; визначати бюджети загальнообов'язкових страхових фондів; встановлювати обов'язкові вимоги щодо створення страхових резервів з метою забезпечення своєчасності і повноти соціальних виплат; переглядати види та розміри соціальних виплат з метою покращення матеріального забезпечення громадян; визначати умови та забезпечувати дотації відповідному фонду соціального страхування з державного бюджету; надавати соціальну підтримку окремим категоріям непрацездатних громадян за рахунок державного та місцевих бюджетів; встановлювати основні види соціальних стандартів; забезпечувати дотримання суб'єктами права соціального забезпечення вимог законодавства; здійснювати у встановлених формах нагляд і контроль за додержанням законодавства про соціальний захист населення тощо [1].

В Україні нормативно-правове регулювання розрахунків із соціального страхування базується на вимогах Європейського кодексу соціального забезпечення та рекомендаціях Міжнародної Організації Праці № 67 «Щодо забезпечення доходу» [69]. Для функціонування системи

загальнообов'язкового державного соціального страхування та формування суспільних відносин з соціального захисту затверджено ряд законодавчих актів, які регулюють ці питання. Правові, організаційні та фінансові засади конкретних видів загальнообов'язкового державного соціального страхування визначаються окремими законами, а саме:

1) Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування – Закон України №16/98-ВР від 14.01.1998 р. (остання редакція 13.02.2020 р.);

2) Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування – Закон України № 1058-15 від 9.07.2003р. (остання редакція 25.10.2020 р.);

3) Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування – Закон України № 1105-14 від 23.09.1999р. (остання редакція 25.10.2020 р.);

4) Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття – Закон України № 1533-14 від 2.03.2000 р. (остання редакція 03.07.2020 р.);

5) Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування – Закон України № 2464-17 від 8.07.2010р. (остання редакція 7.05.2011р.) та ін.

Нині у Верховній Раді України проводиться доопрацювання законопроекту щодо впровадження загальнообов'язкового державного медичного страхування.

З 1 січня 2011 року система загальнообов'язкового державного соціального страхування функціонує за новими правилами – нарахування соціальних внесків здійснюється сплатою єдиного соціального внеску. Варто відзначити, що з впровадженням Закону № 32464 бухгалтери сподівалися, що єдиний соціальний внесок (ЄСВ) повною мірою відповідатиме своїй назві. Разом з тим, у розділі «Прикінцеві та перехідні положення» цього Закону [65] визначено, що паралельно з цим законодавчим актом і далі залишаються чинними решта базових Законів, що регулюють розрахунки із соціального страхування, щоправда, з відповідними правками.

Таким чином, система соціального страхування після 1 січня 2011 року

регулюється відповідними законодавчими актами за видами фондів державного страхування, що й до впровадження Закону № 2464 [65]. Три окремі соціальні закони [58; 59; 60] впливатимуть на порядок нарахування внесків і продовжуватимуть визначати порядок отримання дотацій та допомоги від фондів соцстрахування. Очевидно, що всі питання фінансування страхових випадків, проведення відповідних виплат і подання звітності та притягнення до відповідальності за використання коштів фондів залишаються у віданні відповідних фондів соціального страхування.

Таким чином, в Україні створені всі законодавчі умови для становлення системи загальнообов'язкового державного соціального страхування, яка забезпечується відповідними нормативно-правовими актами (рис.1.5).

Як видно, можна виділити наступні етапи розвитку нормативно-правової бази розрахунків із соціального страхування:

1 етап – 1998 рік. Прийняття Закону України «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

Для реалізації Концепції соціального забезпечення населення України групою спеціалістів міністерств і відомств були розроблені Основи законодавства України про соціальне страхування, які прийняті у вигляді базового рамкового закону. Враховуючи важливість цього законодавчого акту, Президія Верховної Ради України постановою від 18 березня 1996 року прийняла рішення про проведення 8 квітня 1996 року парламентського слухання щодо даного законопроекту. Обговоривши проект закону, учасники парламентського слухання в основному схвалили його й рекомендували Верховній Раді після відповідного доопрацювання розглянути цей законопроект. З урахуванням положень Конституції, Основи законодавства України про соціальне страхування були доопрацьовані і подані до Верховної Ради. Парламент розглядав їх тричі у першому читанні, двічі – в другому і 14 січня 1998 року прийняв Основи. Цим самим було відкрито шлях для розробки законопроектів з усіх п'яти видів соціального страхування.

Рисунок 1.5. Етапи розвитку законодавчого забезпечення загальнообов'язкового державного соціального страхування в Україні

2 етап – 1999-2000 роки. Прийняття законів згідно з Основами законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Верховною Радою України були прийняті Закони України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» (23 вересня 1999 року № 1105-XIV), «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» (2 березня 2000 року № 1533-III), «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням» (від 18 січня 2001 року № 2240-III). Таким чином, в Україні було створено законодавчі умови для становлення системи загальнообов'язкового державного соціального страхування, яка базується на вимогах Європейського кодексу соціального забезпечення (1964 року) та рекомендаціях Міжнародної Організації Праці № 67 (1944 рік).

3 етап – 2001 рік. Рік запровадження державного соціального страхування.

Відповідно до прийнятих законів в 2001 році запроваджено три види загальнообов'язкового державного соціального страхування, а саме:

- 1) на випадок безробіття;
- 2) у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням;
- 3) від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності.

4 етап – 2002-2004 роки. Удосконалення законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, впровадження пенсійного та медичного соціального страхування.

5 етап – 2010 рік. Рік запровадження державного соціального страхування на базі єдиного соціального внеску. Відповідно до прийнятих Закону № 2462 в 2010 році запроваджено чотири види загальнообов'язкового

державного соціального страхування і єдиний соціальний внесок у Пенсійний фонд України з наступним перерозподілом його між іншими фондами для виконання ними своїх функціональних обов'язків.

Правові засади проведення соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань визначаються Конституцією України, Основами законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності», підзаконними актами, прийнятими на їх виконання.

Страхування від нещасного випадку є самостійним видом загальнообов'язкового державного соціального страхування, за допомогою якого здійснюється соціальний захист, охорона життя та здоров'я громадян у процесі їх трудової діяльності. Держава гарантує всім застрахованим громадянам забезпечення прав у страхуванні від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання.

Суб'єктами страхування від нещасного випадку є застраховані громадяни, а в деяких випадках – члени їхніх сімей та інші особи, страхувальники та страховик. Відповідно страхувальниками, тобто платниками збору, є роботодавці, а в деяких випадках – застраховані особи. Страховиком виступає Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України. Об'єктом страхування від нещасного випадку є життя застрахованого, його здоров'я та працездатність.

Для страхування від нещасного випадку на виробництві не потрібно згоди або заяви працівника. Страхування здійснюється в безособовій формі. Всі особи, які підпадають під обов'язкове страхування, вважаються застрахованими з моменту набрання чинності зазначеним законом незалежно від фактичного виконання страхувальниками своїх зобов'язань щодо сплати страхових внесків. Певні категорії громадян, у т. ч. суб'єкти підприємницької діяльності, можуть застрахуватися добровільно за письмовою заявою.

Особам, які підлягають страхуванню від нещасного випадку, видається єдине для всіх видів страхування свідоцтво про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, що є документом суворої звітності.

Для контролю за додержанням фінансової дисципліни щодо нарахування, сплати та цільового використання збору органи Фонду соціального страхування від нещасних випадків мають право проводити в порядку, визначеному законодавством України, планові та позапланові виїзні перевірки фінансово-господарської діяльності суб'єктів підприємницької діяльності.

При організації розрахунків із соціальним страхуванням на випадок тимчасової втрати працездатності необхідно враховувати вимоги з таких нормативних документів як:

- Порядок оплати перших п'яти днів тимчасової непрацездатності в результаті захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві, за рахунок роботодавця : Постанова КМУ № 439, 26.06.2015 р. (остання редакція 26.06.2015 р.) [51];
- Порядок обчислення середньої заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням : Постанова КМУ № 1266 від 26.09.2001 р. (остання редакція 04.07.2015 р.) [49];
- Порядок обчислення середньої заробітної плати : Постанова КМУ № 100 від 08.02.1995р. (остання редакція 30.05.2020 р.) [50]
- Інструкція зі статистики заробітної плати № 5, 13.01.2004 р. [23];
- Інструкція про порядок заповнення листка непрацездатності № 774/438/207-ос/719 (з1324-06) від 24.11.2006 р. [25].

В правовому регульованні порядку видачі страхових сум за тимчасовою втратою працездатності з 1.01.2011 р. відбулись значні зміни. Ці зміни полягають в тому, що матеріальне забезпечення застрахованих осіб страхувальники-роботодавці здійснюють не за рахунок нарахованого та утриманого єдиного внеску на соціальне страхування, а тільки за рахунок

коштів, отриманих від страхувальником на окремий рахунок. Крім того, з 2019 р. скасовано форму Ф4-ФСС з ТВП щоквартального звіту по використанню коштів Фонду. Це суттєво скоротить час і кошти, які на це витрачають роботодавці. Рішення затверджено з метою скорочення та уніфікації звітності страхувальників по коштах Фонду та підвищення прозорості системи соціального страхування.

Скасування зазначеного звіту Фонд називає оптимізацією звітності, адже всю необхідну інформацію містить оновлена (суттєво розширена) форма заяви-розрахунку, наведена в додатку 1 Порядку фінансування страхувальників для надання матеріального забезпечення застрахованим особам у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та окремих виплат потерпілим на виробництві за рахунок коштів Фонду соціального страхування України, затвердженого від 19.07.2018 р. № 12 (далі – Порядок № 12) [61].

Щодо виплат коштів застрахованій особі страхувальники інформують Фонд соціального страхування України (ФСС), надаючи Повідомлення про виплату коштів застрахованим особам за формою, яка наведена в додатку 2 до Порядку № 12 [61].

Крім того, було прийнято порядок надання страхових виплат, фінансування витрат на медичну та соціальну допомогу для внутрішньо переміщених осіб, які потерпіли на виробництві. Документом вдосконалюється механізм надання внутрішньо переміщеним особам страхових виплат і витрат на медико-соціальні послуги за місцем їх тимчасового проживання (перебування).

Внесено зміни і до порядків відшкодування витрат санаторно-курортним закладам за надані послуги з реабілітаційного лікування працюючих і санаторно-курортного лікування потерпілих на виробництві. Зокрема, передбачено посилення контролю за якістю лікування. Затверджено граничні розміри витрат на відшкодування вартості одного ліжко-дня.

З 1 жовтня 2018 відповідно до п. 6 Порядку № 12 змінено форму Заява-розрахунок для отримання матеріального забезпечення від ФСС подається

страхувальником в паперовому вигляді або надсилається в електронному вигляді із застосуванням електронного цифрового підпису. Для подачі заяв-розрахунків, повідомлень про виплату коштів застрахованим особам і звітності по використанню коштів Фонду у електронному вигляді, страхувальники мають звернутись до робочих органів виконавчої дирекції Фонду або їх відділень для укладення відповідних договорів.

Узагальнивши, можна відзначити, що існуюча система соціального страхування в Україні постійно реформується. на сьогодні одним з найбільших переваг є оптимізація внесків, яка передбачає збір єдиного соціального внеску у Пенсійний фонд України. Такий механізм збору соціальних внесків є раціональним рішенням адміністрування витрат для утримання соціальних фондів, оскільки раніше страхові внески збирались кожним з Фондів соціального страхування. При цьому цей порядок не вплинув на порядок розрахунків із соціальними фондами за виплатами страхових платежів. Таким чином, хоча й реформування соціального страхування полегшило порядок розрахунків зі страхуванням в частині визначенні бази нарахування, порядку сплати й обліку соціальних розрахунків, однак підприємство й надалі повинне складати звітність у всі фонди та проводити розрахунки за страховими виплатами. Першими спробами є намір уніфікувати звітність з ЄСВ і ПДФО для платників на спрощеній системі оподаткування [3]. Відтак, необхідність прийняття аналогічного порядку для всіх підприємств дасть можливість уніфікувати процедури заповнення та спростити подання звітності щодо загальнообов'язкових державних зборів і податків до контролюючих органів звітності, а також скороченням кількості звітів.

Висновки до розділу 1

1. Проведення критичної оцінки сучасного стану соціального страхування в Україні дозволило встановити притаманні йому проблеми, а також обґрунтувати шляхи вдосконалення системи соціального страхування. Визначено, що одним з найважливіших напрямків соціальної політики є забезпечення стабільного функціонування пенсійної системи на основі зміни умов і норм пенсійного забезпечення, розвитку обов'язкового та недержавного накопичувального рівня пенсійної системи з метою подальшого підвищення розмірів пенсій.

2. Важливо зазначити, що термін «соціальне страхування» є багатогранним і має багато трактувань у сучасній економічній літературі. Разом з тим, як показав аналіз вітчизняної літератури, більшість українських учених однобічно трактують суть соціального страхування, визначаючи його з позицій чинного законодавства. Таким чином, визначаючи поняття «соціальне страхування» як складову соціального захисту населення, ми вважаємо, що це, по-перше, універсальна система захисту всіх верств населення від чинників нестабільності (соціальний аспект). По-друге, з економічної точки зору, соціальне страхування є важелем перерозподілу грошових коштів у суспільстві та пов'язане з розвитком економіки, створюючи необхідні економічні передумови для збереження працездатності економічно активної частини населення, в певних випадках забезпечуючи виплату матеріального забезпечення. По-третє, з правого погляду, соціальне страхування – це система юридичних норм, які регулюють соціальний захист населення при настанні страхових випадків, передбачених законодавством.

3. Впровадження єдиного соціального внеску реформував систему соціального страхування України в частині соціального збору, що дало змогу забезпечити повну прозорість фінансових потоків для суб'єктів системи загальнообов'язкового державного соціального страхування. Одночасно, подальшими кроками реформування системи соціального страхування Україні повинні бути: забезпечення додаткових надходжень страхових

коштів за рахунок розширення бази сплати страхових внесків, виведення заробітної плати з тіньового сектору економіки; ефективна взаємодія державних і недержавних форм соціального страхування; покращення інформаційно-роз'яснювальної роботи фондів соціального страхування з населенням.

4. Існуюча система соціального страхування в Україні постійно реформується. на сьогодні одним з найбільших переваг є оптимізація внесків, яка передбачає збір єдиного соціального внеску у Пенсійний фонд України. Такий механізм збору соціальних внесків є раціональним рішенням адміністрування витрат для утримання соціальних фондів, оскільки раніше страхові внески збирались кожним з Фондів соціального страхування. При цьому цей порядок не вплинув на порядок розрахунків із соціальними фондами за виплатами страхових платежів. Таким чином, хоча й реформування соціального страхування полегшило порядок розрахунків зі страхуванням в частині визначенні бази нарахування, порядку сплати й обліку соціальних розрахунків, однак підприємство й надалі повинне складати звітність у всі фонди та проводити розрахунки за страховими виплатами. Першими спробами є намір уніфікувати звітність з ЄСВ і ПДФО для платників на спрощеній системі оподаткування. Відтак, необхідність прийняття аналогічного порядку для всіх підприємств дасть можливість уніфікувати процедур заповнення та спростити подання звітності щодо загальнообов'язкових державних зборів і податків до контролюючих органів звітності, а також скороченням кількості звітів.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ ЗІ СТРАХУВАННЯ

2.1. Порядок нарахування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування

З метою здійснення заходів з підвищення ефективності роботи фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування та вирішення макроекономічних проблем в липні 2010 році було прийнято новий Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (від 08.07.2010 р. № 2464-VI) [65], яким передбачено введення єдиного страхового внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування і об'єднання в Пенсійному фонді України функцій всіх фондів соціального страхування.

Цей закон був прийнятий з метою реформування нормативної бази соціального страхування в цілому, оскільки на той час чинна система загальнодержавного соціального страхування характеризувалась громіздкістю законодавчих актів, постійною зміною ставок відрахувань у державні фонди соціального страхування, частою зміною форм звітних документів та порядку їх заповнення тощо.

Відповідно до Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»: єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування – консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб та членів їхніх сімей на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування [65].

Запровадження єдиної системи збору та обліку внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування реалізовується шляхом об'єднання спільних функцій, які виконуються окремими фондами соціального страхування і зосередження їх виконання у новоствореній окремій структурі.

З прийняттям Закону № 2464-VI [65] Пенсійному фонду України надано функції здійснення контролю порядку та правильності нарахування, своєчасності сплати внеску страхувальника. Відтак, з впровадженням єдиного соціального внеску Пенсійний фонд України визначено, як державну структуру, яка проводить розподіл коштів між фондами без права акумуляції цих коштів. Тобто, основною функцією ПФУ є адміністрування збору та обліку єдиного соціального внеску. Це дозволило: зменшити адміністративні витрати страхових фондів; підвищити дисципліну сплати страхових внесків; посилити контроль за збиранням страхових внесків тощо.

Упровадження в Україні єдиного внеску виявило як низку його переваг, так і істотні недоліки, які стали об'єктом їх детального вивчення та аналізу (табл. 2.1).

З прийняттям Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» механізм розрахунків із соціального страхування зазнав значних змін, а саме:

- принципи збору та ведення обліку єдиного внеску;
- платники єдиного внеску;
- порядок нарахування, обчислення та сплати єдиного внеску;
- розмір єдиного внеску та пропорції його розподілу за видами загальнообов'язкового державного соціального страхування;
- орган, що здійснює збір та веде облік єдиного внеску, його повноваження та відповідальність;
- склад, порядок ведення та використання даних Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування;
- порядок здійснення державного нагляду за збором та веденням обліку єдиного внеску.

Таблиця 2.1

База і ставки нарахування та утримання єдиного соціального внеску [2]

№ з/п	Платники ЄСВ та їх ставки	База нарахування ЄСВ	Ставка ЄСВ згідно зі ст. 8 Закону про ЄСВ
1	2	3	
1.	<p>Підприємства (установи, організації), інші юрособи, утворені відповідно до законодавства, незалежно від форми власності, виду діяльності і господарювання, які використовують працю фізосіб на умовах трудового договору (контракту) або інших умовах, передбачених законодавством, чи за цивільно-правовими договорами (крім цивільно-правового договору, укладеного з фізособою-підприємцем, якщо виконувані роботи (послуги) відповідають видам діяльності, зазначеним у свідоцтві про держреєстрацію її як підприємця), у т.ч. філії, представництва, відділення та інші відокремлені підрозділи зазначених підприємств (установ, організацій) інших юросіб, що мають окремий баланс і самостійно ведуть розрахунки із застрахованими особами</p> <p>Фізособи-підприємці, зокрема ті, що використовують працю інших осіб на умовах трудового договору (контракту) або на інших умовах, передбачених законодавством про працю, чи за цивільно-правовим договором (крім цивільно-правового договору, укладеного з фізособою — підприємцем, якщо виконувані роботи (надавані послуги) відповідають видам діяльності, відповідно до відомостей з ЄДР)</p> <p>фізичні особи, які забезпечують себе роботою самостійно, та фізичні особи, які використовують працю інших осіб на умовах трудового договору (контракту)</p> <p>Філії, представництва, інші відокремлені підрозділи підприємств, установ та організацій (у тому числі міжнародні), утворені відповідно до законодавства України, які мають окремий баланс і самостійно здійснюють розрахунки із застрахованими особами</p> <p>Дипломатичні представництва і консульські установи іноземних держав, філії, представництва та інші відокремлені підрозділи іноземних підприємств, установ та організацій (у т.ч. міжнародні), розташовані в Україні</p> <p>Інвестор (оператор) за угодою про розподіл продукції (у т.ч. постійне представництво інвестора-нерезидента), що використовує працю фізичних осіб, найнятих на роботу в Україні на умовах трудового договору (контракту) або на інших умовах, передбачених законодавством, чи за цивільно-правовими договорами (крім цивільно-правового договору, укладеного з фізичною особою-підприємцем в Україні, якщо виконувані роботи (надавані послуги) відповідають видам діяльності, зазначеним у витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців)</p>	<p>Сума нарахованої застрахованій особі зарплати за видами виплат, які включають основну і додаткову зарплату, інші заохочувальні та компенсаційні виплати, у т.ч. в натуральній формі, що визначаються відповідно до Закону «Про оплату праці», та сума винагороди фізособам за виконання робіт (послуг) за цивільно-правовими договорами (п. 1 ч. 1 ст. 7)</p>	<p>22 % (п. 5 ст. 8)</p>

Продовження табл. 1.1

1	2	3	4
2.	Роботодавці, зазначені в абз. 7 п. 1 ч. 1 ст. 4 Підприємства, установи, організації, фізособи, які використовують найману працю, військові частини і органи, що виплачують грошове забезпечення, допомогу з тимчасової непрацездатності, допомогу у зв'язку з вагітністю і пологами, допомогу, надбавку або компенсацію відповідно до законодавства для таких осіб	Сума грошового забезпечення (п. 1 ч. 1 ст. 7)	22 % (п. 5 ст. 8)
3.	Фізособи-підприємці (крім тих, що обрали спрощену систему оподаткування) (п. 4. ч. 1 ст. 4) Особи, які провадять незалежну професійну діяльність, а саме наукову, літературну, артистичну, художню, освітню або викладацьку, а також медичну, юридичну практику, в т.ч. адвокатську, нотаріальну діяльність, або особи, які провадять релігійну (місіонерську) діяльність, іншу подібну діяльність та отримують дохід від цієї діяльності (п. 5 ч. 1 ст.4)	Сума доходу (прибутку), отриманого від їх діяльності, що підлягає обкладенню ПДФО (п. 2 ч. 1 ст. 7)	22 % (п. 5 ст. 8)
	Фізособи-підприємці, які обрали спрощену систему оподаткування (п. 4. ч. 1 ст. 4)	Суми, що визначаються такими платниками самостійно для себе, але не більше максимальної величини бази нарахування єдиного внеску, встановленої цим Законом. При цьому сума єдиного внеску не може бути меншою за розмір мінімального страхового внеску (п. 3 ч. 1 ст. 7)	
	Особи, що беруть добровільну участь у системі загальнообов'язкового державного соцстрахування (п. 15 ч. 1 ст. 4)	Суми, що визначаються платниками самостійно (п. 6 ст. 10)	
	Підприємства, установи і організації та ФОП, де є працівники інваліди (п. 13 ст. 8)	Сума нарахованої зарплати працюючих інвалідів за видами виплат, які включають основну та додаткову зарплату, інші заохочувальні, компенсаційні виплати, у т. ч. в натуральній формі, відповідно до Закону «Про оплату праці», і суми оплати перших 5 днів тимчасової непрацездатності, що здійснюється за рахунок роботодавця, та допомоги з тимчасової непрацездатності для працюючих інвалідів	8,41 % (п. 13 ст. 8)
	Підприємств і організацій всеукраїнських громадських організацій інвалідів, зокрема товариств УТОГ та УТОС, в яких кількість інвалідів становить не менш як 50% загальної чисельності працюючих, і за умови, що фонд оплати праці таких інвалідів становить не менш як 25% суми витрат на оплату праці (п. 14 ст. 8)	Сума нарахованої зарплати працюючих інвалідів за видами виплат, які включають основну та додаткову зарплату, інші заохочувальні, компенсаційні виплати, у т. ч. в натуральній формі, відповідно до Закону «Про оплату праці», і суми оплати перших 5 днів тимчасової непрацездатності, що здійснюється за рахунок роботодавця, та допомоги з тимчасової непрацездатності для працюючих інвалідів	5,3 % (п. 13 ст. 8)
	Підприємства і організації громадських організацій інвалідів, кількість інвалідів в яких не менш 50% від загальної чисельності працюючих, і за умови, що фонд оплати праці таких інвалідів становить не менш як 25% суми витрат на оплату праці, визначеної п. 1 ч. 1 ст. 7 Закону про ЄСВ бази нарахування ЄСВ для працюючих інвалідів (п. 14 ст. 8)	Сума нарахованої зарплати працюючих інвалідів за видами виплат, які включають основну та додаткову зарплату, інші заохочувальні, компенсаційні виплати, у т. ч. в натуральній формі, відповідно до Закону «Про оплату праці», і суми оплати перших 5 днів тимчасової непрацездатності, що здійснюється за рахунок роботодавця, та допомоги з тимчасової непрацездатності для працюючих інвалідів	5,5 % (п. 13 ст. 8)

Необхідно відзначити, що нарахування та сплата ЄСВ за платників, зазначених у абз. 7 п. 1 ч. 1 ст. 4 Закон про ЄСВ (для військовослужбовців, патронатних вихователів, батьків-вихователів дитячих будинків сімейного типу, прийомних батьків, осіб, які отримують допомогу по тимчасовій непрацездатності, перебувають у відпустці у зв'язку з вагітністю та пологами, осіб, які проходять строкову військову службу у Збройних Силах України, осіб, які доглядають за дитиною до досягнення нею трирічного віку та одного з непрацюючих працездатних батьків) здійснюється за рахунок коштів держбюджету в порядку, встановленому КМУ, але не менше мінімального страхового внеску за кожну особу, який від 1 вересня 2020 р. складає 1100 грн. (5 000 грн. (мінімальна заробітна плата) x 22 %) [56].

Крім того, зазначимо, що сума доходу (прибутку), що підлягає обкладенню ПДФО, отриманого від діяльності фізособами-підприємцями, які не є спрощенцями, та особи, що зазначені (п.5 ч. 1 ст. 4), підлягає нарахуванню ЄСВ, але не може бути меншою за розмір мінімального страхового внеску за місяць, тобто не меншою, ніж 1 100 грн.

Звільняються від сплати за себе єдиного внеску особи, зазначені у п. 4 ч.1 ст. 4 Закону про ЄСВ (фізособи-підприємці), якщо вони є пенсіонерами за віком або інвалідами та отримують відповідно до закону пенсію або соціальну допомогу. Такі особи можуть бути платниками єдиного внеску виключно за умови їх добровільної участі у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Для платників, віднесених до першої групи платників єдиного податку, визначених у пп. 1 п. 291.4 ПКУ, ця сума не може бути меншою за 0,5 мінімального страхового внеску із зарахуванням відповідних періодів здійснення підприємницької діяльності до страхового стажу, який обчислюється відповідно до ст. 24 Закону «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», пропорційно до сплаченого єдиного внеску.

Єдиний соціальний внесок підлягає сплаті незалежно від фінансового стану платника (крім випадків звільнення від сплати, встановлених діючим законодавством).

Якщо в звітному кварталі доходу немає, ЄСВ все одно потрібно платити, той самий мінімальний платіж – 3117,18 грн за квартал, тобто 22% від мінімальної зарплати. Разом з тим, у зв'язку з карантинними умовами усіх ФОП звільнили від сплати ЄСВ за себе за три місяці — березень, квітень, травень.

Згідно з діючим законодавством суб'єкти господарювання зобов'язані сплачувати єдиний соціальний внесок в розмірі не меншому ніж 22% від мінімальної зарплати. Крім того, платник має право самостійно визначити базу нарахування, але не більше максимальної величини бази нарахування ЄСВ, встановленої цим Законом. При цьому сума внеску не може бути меншою за розмір мінімального страхового внеску.

Відповідно мінімальний страховий внесок з 1 вересня 2020 року складає 1100 грн на місяць (5000,00 грн x 22%) за кожну застраховану особу. Максимальна величина заробітку, з якого обраховується внесок, з 1 вересня 2020 року становить 75 000 грн., а сума нарахованого єдиного соціального внеску – 16 500 грн.

Також Законом про ЄСВ передбачено обмеження суми, на яку нараховується внесок, максимальною величиною, яка, як і зараз, дорівнює п'ятнадцяти прожитковим мінімумам (п. 5 ч. 1 ст.1).

Разом з тим, з метою максимального оподаткування сум заробітної плати працівників, зайнятих сезонними та іншими роботами передбачено щомісячне дроблення виплат, здійснених за період, що перевищує один місяць. Так, частиною другою ст.7 Закону № 2464-VI передбачено, що «єдиний внесок нараховується на суму, що визначається шляхом ділення заробітної плати (доходу), виплаченої за результатами роботи, на кількість місяців, за які вона нарахована». Таке дроблення слід застосовувати, зокрема:

- у сільському господарстві;
- під час оплати праці сезонних працівників;
- за виконані роботи (надані послуги) за цивільно-правовими договорами;
- під час оплати праці осіб, які одержують заобітну плату (дохід) за

виконані роботи (надані послуги), строк виконання яких перевищує календарний місяць;

→ під час виплати середньої зарплати за вимушений прогул [65].

Слід також зауважити, що обчислення внеску здійснюється на підставі «бухгалтерських та інших документів, відповідно до яких провадиться нарахування (обчислення) або які підтверджують нарахування (обчислення) виплат (доходу)» [93]. Таким чином, база обчислення внеску має бути документально підтверджена.

За несплату або несвоєчасну сплату ЄСВ, крім самої суми заборгованості, доведеться сплатити:

штраф – 20% суми несплаченого внеску;

пеню – 0,1% суми недоплати ЄСВ за кожен день прострочення оплати.

Заборгованість з ЄСВ називається недоїмкою, перевірити, чи є у вас недоїмка, можна в кабінеті платника, але там інформація може відображатися некоректно і бувають неточності.

Отже, із запровадженням ЄСВ зменшилося навантаження на роботодавців, пов'язане з адмініструванням сплати страхових внесків. Також, під час реєстрації підприємства потрібно лише зареєструватися в органах Пенсійного фонду як платник єдиного соціального внеску. Таким чином, в розрахунках зі страхування скоротилася трудомістка та паперова робота бухгалтерів, оскільки замість чотирьох соціальних внесків тепер необхідно нараховувати та утримувати лише один, що в свою чергу полегшує і процес звітування.

Отже, запровадження єдиного соціального внеску – це, безумовно, позитивний крок у реформуванні системи загальнообов'язкового державного соціального страхування, але є необхідність в раціональній організації обліку та звітності щодо нарахування та сплати соціального внеску відповідно до змін в законодавстві.

2.2. Синтетичний та аналітичний облік нарахування та сплати зобов'язань зі страхування

Платники зобов'язані своєчасно та правильно відображати в обліку операцій з нарахування, утримання та сплати сум єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Базою для нарахування єдиного соціального внеску для підприємств, установ і організацій, незалежно від їх форм власності, видів діяльності та господарювання, є сума оплати праці, що включає в себе такі складові: основна та додаткова заробітна плата, інші компенсаційні та заохочувальні виплати (рис.2.1).

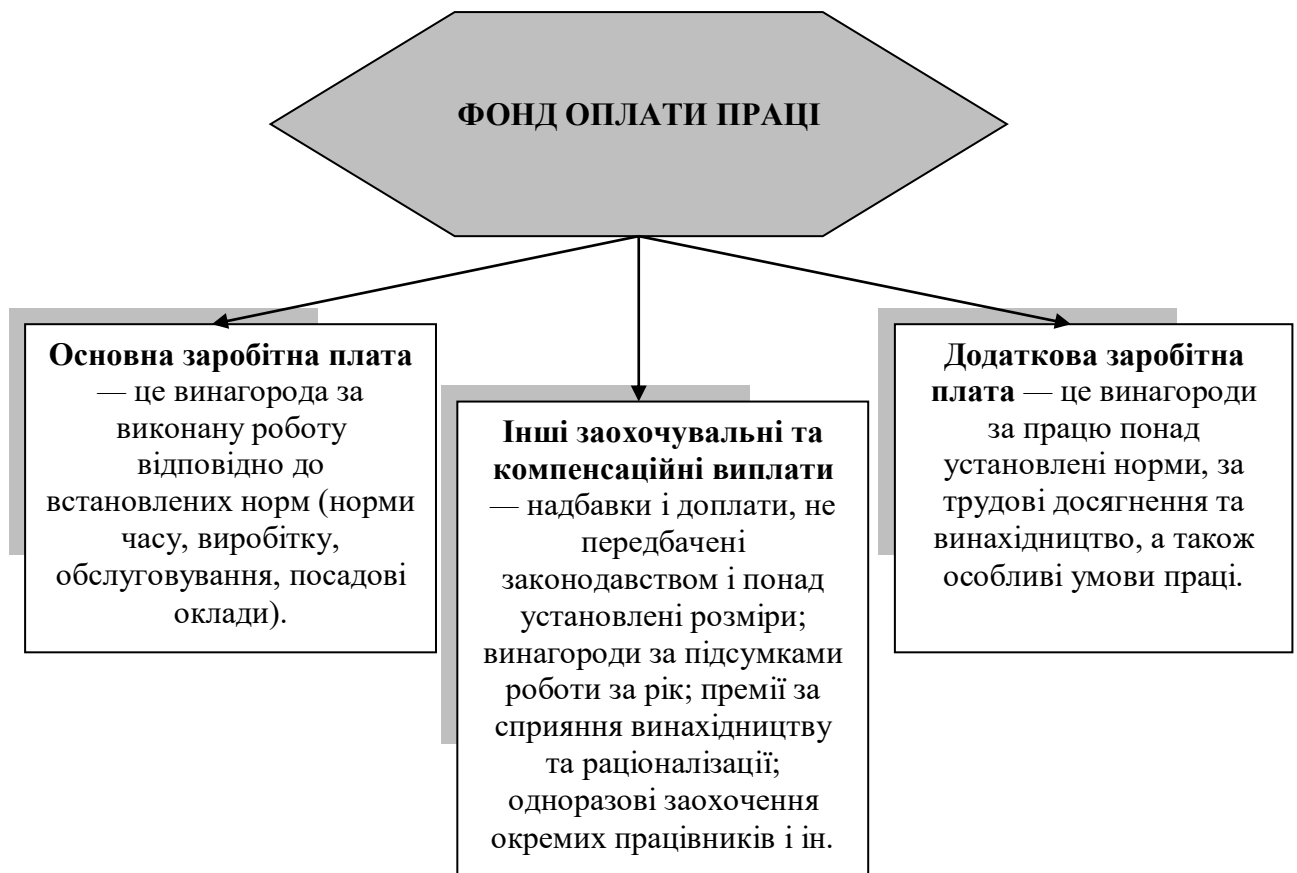

Рисунок 2.1. Фонд оплати праці підприємства [79, с. 220]

Повний перелік основної, додаткової заробітної плати, інших заохочувальних і компенсаційних виплат наведений в Інструкції зі статистики заробітної плати [23].

Обчислення єдиного соціального внеску повинно здійснюватись на підставі бухгалтерських документів, що підтверджують нарахування виплат (табл.2.3). Це зумовлює до документального підтвердження бази нарахування єдиного соціального внеску (рис. 2.2).

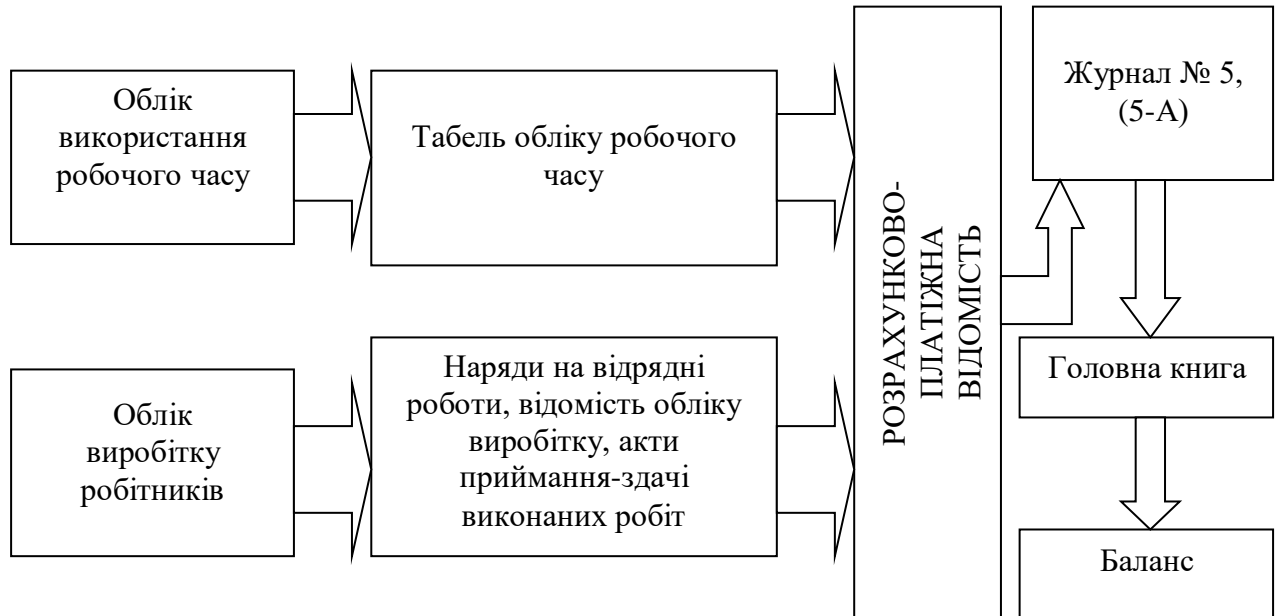

Рисунок 2.2. Схема документообороту з обліку праці та бази нарахування єдиного соціального внеску [44, с. 260]

Таблиця 2.3

Типові форми первинної облікової документації з обліку розрахунків з оплати праці підприємств, установ, організацій [43, с. 172]

Типова форма	Назва документа з обліку	Затверджено
1	2	3
№ П-1	Наказ (розпорядження) про прийняття на роботу	Наказ Держкомстату України від 05.12.2008 р. № 489 [54]
№ П-2	Особова картка працівника	
№ П-3	Наказ (розпорядження) про надання відпустки	
№ П-4	Наказ (розпорядження) про припинення трудового договору (контракту)	
№ П-5	Табель обліку використання робочого часу	
№ П-6	Розрахунково-платіжна відомість працівника	
№ П-7	Розрахунково-платіжна відомість працівника (зведена)	

Питання відображення в обліку нарахування та виплати заробітної плати, а також інших виплат, які передбачені трудовим законодавством, займають одне з основних завдань при розрахунку внеску на соціальне страхування. Це пов'язано з тим, що заробітна плата та інші виплати являються основним джерелом доходу працівників та базою нарахування соціальних внесків. Тому від ефективної системи оплати праці, яка застосовується на підприємстві, в великій мірі залежить правильність і своєчасність проведення розрахунків із соціального страхування. Крім того, від цього залежить трудова дисципліна на підприємстві, яка карається не тільки адміністративними покараннями, але й несе кримінальну відповідальність.

Відзначимо, що розмір нарахування єдиного соціального внеску на фонд оплати праці відповідно до Закону [16] встановляє базову ставку 22 % і 8,41 %, 5,5 %, 5,3 % – для окремих роботодавців. На ТОВ «Агро-Сервіс-Запчастини» при нарахуванні єдиного соціального внеску сума становить 22 % від фонду оплати праці, визначеного згідно з Законом України «Про оплату праці», та в 2019 році становила 4 489,32 грн. в місяць (Додаток 3).

Виникнення зобов'язань перед бюджетом за єдиним соціальним внеском, з дотримання Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», повинні систематизуватись на рахунках бухгалтерського обліку шляхом подвійного запису їх на взаємопов'язаних рахунках бухгалтерського обліку.

Розрахунки за єдиним соціальним внеском на підприємствах виникли з 2011 року, з моменту введення в дію Закону № 2464-VI. Відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій та Інструкції про його застосування, що затверджені наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291 [24], для бухгалтерського обліку таких операцій передбачено рахунок 65 «Розрахунки за страхуванням». Для відображення операцій розрахунків зі страхування в Інструкції № 291 діють відповідні субрахунки (табл. 2.4).

Рахунок 65 «Розрахунки за страхуванням» [24]

КОД СУБРАХУНКУ	НАЗВА СУБРАХУНКУ	ЗМІСТ ІНФОРМАЦІЇ, ЯКА УЗАГАЛЬНЮЄТЬСЯ НА СУБРАХУНКУ
1	2	3
651	«За розрахунками із загальнообов'язкового державного соціального страхування»	Розрахунків за єдиним внеском на загальнообов'язкове державне соціальне страхування тощо.
652	«За соціальним страхуванням»	Розрахунків з Фондом соціального страхування України за збором на загальнообов'язкове соціальне страхування
653	виключено	
654	«За індивідуальним страхуванням»	Розрахунків зі страховими організаціями по індивідуальному страхуванню персоналу підприємства, за їх письмовими дорученнями, у разі добровільного страхування, з нарахованої їм заробітної плати страхових внесків за договорами та по обов'язковому страхуванню, що встановлюється законодавством
655	«За страхуванням майна»	Розрахунків за страхуванням майна підприємства та майна працівників підприємства. Такі страхові платежі підлягають перерахуванню страховим організаціям

На субрахунку 651 «За розрахунками із загальнообов'язкового державного соціального страхування» ведеться облік розрахунків за єдиним внеском на загальнообов'язкове державне соціальне страхування тощо. За кредитом цього субрахунку показують нарахування та утримання єдиного внеску, а за дебетом – його перерахування [24].

Разом із тим, із загального Плану рахунків, Інструкції № 291 та П(С)БО Міністерством фінансів практично скрізь прибрано згадку про внески і збори до Пенсійного фонду та інших фондів соціального страхування України.

Крім того у характеристиці рахунка 66 «Розрахунки за виплатами працівникам» зазначено, що за його дебетом, зокрема, відображається «відрахування на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (тобто єдиний соціальний внесок).

Обчислення суми зобов'язання за страхуванням здійснюється на підставі бухгалтерських документів, за якими проводиться нарахування зарплати або які підтверджують виплату доходу, на які нараховується єдиний внесок. Сплата єдиного внеску здійснюється виключно у національній валюті внесення відповідних сум єдиного внеску на рахунки органів доходів і зборів, відкриті в центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, для його зарахування. Єдиний внесок підлягає сплаті незалежно від фінансового стану платника (пункт 12 статті 9 Закону № 2464-VI).

Порядок відображення в бухгалтерському обліку розрахунків за єдиним внеском наведений у таблиці 2.5.

Слід відзначити, що нарахування ЄСВ роботодавець відображає в обліку як зобов'язання за розрахунками зі страхування (р. 1625 форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)») та як витрати діяльності (р. 2510 форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»).

НП(С)БО 7 «Основні засоби» передбачає, що до первісної вартості основних засобів включають відрахування на соціальні заходи з фонду оплати праці за роботи, які пов'язані з установленням, монтажем, налагодженням основних засобів, а також доведенням основних засобів до стану, у якому вони придатні для використання в запланованих цілях.

Відрахування на соціальне страхування з фонду оплати праці працівників, які виконують вантажно-розвантажувальні роботи та транспортування запасів, входять до складу первісної вартості запасів, придбаних за плату (НП(С)БО 9 «Запаси»).

До виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) суми єдиного соціального внеску включають у складі інших прямих та у складі розподілених змінних і постійних загальновиробничих витрат (НП(С)БО 16 «Витрати»). До інших прямих витрат включають суми ЄСВ на заробітну плату працівникам, які зайняті виробництвом продукції, виконанням робіт або наданням послуг, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат. Такі витрати відображають за дебетом рахунка

Таблиця 2.5

Порядок відображення операцій на рахунку 651 «За розрахунками із загальнообов'язкового державного соціального страхування»

НАРАХУВАННЯ ЄДИНОГО СОЦІАЛЬНОГО ВНЕСКУ		
З кредиту рахунку	У дебет відповідних витратних рахунків	Зміст господарських операцій
1	2	3
651 «За розрахунками із загальнообов'язкового державного соціального страхування»		1. Відображено нарахування ЄСВ з нарахованої заробітної плати працівників:
	23	- пов'язаних із виробництвом;
	91	- пов'язаних з організацією та управлінням виробництвом;
	92	- адміністративно-управлінського персоналу;
	93	- за роботи, пов'язані зі збутом продукції, робіт, послуг.
	94	- невиробничої сфери;
	97	- пов'язаних із розбиранням основних засобів та інших необоротних активів при їхньому списанню чи ліквідації внаслідок надзвичайних подій
	94	2. Нараховано єдиний соціальний внесок на суму лікарняних виплат
СПЛАТА ЄДИНОГО СОЦІАЛЬНОГО ВНЕСКУ		
311	651 «За розрахунками із загальнообов'язкового державного соціального страхування»	3 поточного рахунку перераховано єдиний внесок
311.1		2.3. Перераховано єдиний соціальний внесок, який утримали з оплати за перші 5 днів допомоги
311.2		2.4. Перераховано одночасно зі спецрахунку податок з доходів та єдиний соціальний внесок, які утримали з допомоги

До загальноновиробничих витрат належать суми внеску на соціальне страхування на заробітна плата апарату управління цехами, дільницями; оплата праці працівників, зайнятих удосконаленням технології та організації виробництва, поліпшенням якості продукції, підвищенням її надійності; оплата праці загальноновиробничого персоналу; оплата простоїв, браку тощо. Відображають такі витрати за дебетом рахунка 91 «Загальноновиробничі витрати».

Відрахування на соціальне страхування, які пов'язані з операційною діяльністю підприємства, але не включені до виробничої собівартості продукції, поділяють на: 1) адміністративні витрати (рахунок 92); 2) витрати на збут (рахунок 93); 3) інші операційні витрати (рахунок 94).

До адміністративних витрат належать відрахування на соціальне страхування на фонд оплати праці апарату управління підприємства.

До витрат на збут включають суми ЄСВ з фонду оплати праці та комісійної винагороди продавців, торговельним агентів і працівників, які забезпечують збут продукції (робіт, послуг).

До інших операційних витрат відносять відрахування ЄСВ з матеріальної допомоги робітникам і службовцям.

Якщо підприємство веде облік витрат діяльності з використанням рахунків 8-го класу, то витрати на відрахування на соціальні заходи доцільно групувати на однойменному рахунку 82 «Відрахування на соціальні заходи».

Рахунок 82 «Відрахування на соціальні заходи» призначено для узагальнення інформації про витрати та відрахування на соціальні заходи. За дебетом відображається належна сума відрахувань на соціальні заходи, за кредитом – списання на рахунок 23 «Виробництво» суми відрахувань, які прямо включаються до виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), до затрат допоміжних (підсобних) виробництв, на рахунки класу 9 - суми відрахувань, що відносяться до виробничих накладних витрат, адміністративних і збутових витрат, або на рахунок 79 «Фінансові результати», якщо підприємство не застосовує рахунки класу 9.

Згідно з Інструкцією № 291 рахунок 82 «Відрахування на соціальні заходи» має субрахунки:

821 «Відрахування на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»;

824 «Відрахування на індивідуальне страхування».

Таке групування показує накопичення витрат діяльності за двома групами соціальних внесків: 1) на загальнообов'язкове соціальне страхування та 2) страхування майна й індивідуальне страхування працівників.

Облік на рахунку 82 має велику інформаційну цінність для управлінського обліку відрахувань на соціальні заходи за видами страхування та витрат діяльності, а також з метою заповнення 2-го розділу форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід)».

У відомості аналітичного обліку для єдиного внеску відведено окремий рядок. Дані по розрахунках з цього податку записують за місяць і з початку року. Підсумкові дані аналітичної відомості переносять у журнали № 3 та № 5, 5А, де кредитові обороти по рахунку відображаються по кореспондуючих рахунках, а оборот по дебету дається загальною сумою. Кредитові обороти в кінці місяця переносяться у Головну книгу.

Адміністрування ЄСВ покладено на Державну фіскальну службу, проте єдиний внесок не входить до системи оподаткування. За загальним правилом подають звітність і сплачують ЄСВ за основним місцем обліку платника єдиного внеску. Про це йдеться в п. 4 ч. 1 ст. 6 Закону № 2464-VI.

Відповідно до п. 7 ст. 9 Закону [65] встановлено, що єдиний внесок сплачується шляхом перерахування платником безготівкових коштів з його банківського рахунку.

Платники зобов'язані сплачувати єдиний внеску, нарахований за відповідний базовий звітний період, не пізніше 20 числа місяця, наступного за базовим звітним періодом. Базовим періодом є календарний місяць.

Водночас зауважимо, що страхувальники-роботодавці при кожній

виплаті заробітної плати чи доходу, на які нараховується єдиний внесок, повинні сплачувати єдиний внесок (авансові платежі) одночасно з видачею зазначених сум. Це не стосується таких випадків:

- 1) єдиний внесок, який нарахований на зазначені виплати, вже сплачено до 20 числа місяця, наступного за базовим звітним періодом;
- 2) коли за результатами звіряння за платником визнано переплату внеску, сума якої більша або дорівнює сумі, яка підлягає сплаті [65].

Фактичним отриманням (перерахуванням) коштів на оплату праці чи виплату доходу вважається:

- отримання готівкою відповідних сум;
- зарахування заробітної плати чи доходу на рахунок одержувача;
- перерахування на будь-які цілі за дорученням одержувача;
- отримання товарів, послуг, будь-яких інших матеріальних цінностей в рахунок заробітної плати чи доходу;
- фактичне проведення з таких виплат відрахувань відповідно до законодавства або виконавчих документів або будь-яких інших відрахувань.

Днем сплати єдиного внеску вважається день списання банком або Державним казначейством України суми платежу незалежно від часу зарахування її на рахунок.

Єдиний внесок підлягає сплаті незалежно від фінансового стану платника. При чому, якщо у платника одночасно із зобов'язаннями по сплаті єдиного внеску існують зобов'язання зі сплати податків та інших обов'язкових платежів, передбачених чинним законодавством, або зобов'язань перед іншими кредиторами в першу чергу виконуються зобов'язання зі сплати єдиного внеску, оскільки вони мають пріоритет перед всіма іншими зобов'язаннями (окрім зобов'язань з виплати заробітної плати чи доходу).

Відзначимо, що крім зобов'язань за розрахунками зі страхування, які нараховує і сплачує роботодавець, також важливим об'єктом обліку є

соціальні виплати працівникам підприємства.

Соціальні виплати (рис. 2.3), що належать працівникам підприємства, визначають на основі Порядку обчислення середньої заробітної плати для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням.

Кожен із фондів соціального страхування має повноваження використовувати кошти, джерелом надходження яких є внески застрахованих юридичних і фізичних осіб, на певні цілі.

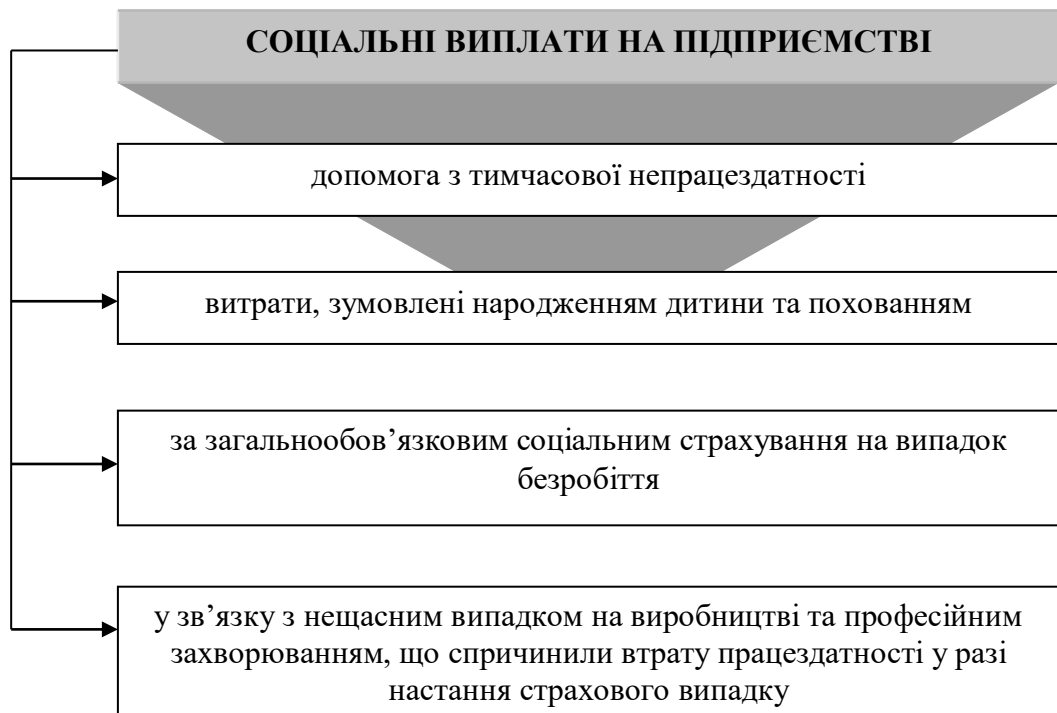

Рисунок 2.3. Соціальні виплати, що проводяться за рахунок фондів соціального страхування [79, с. 189]

Допомогу з тимчасової непрацездатності надають застрахованій особі у формі матеріального забезпечення, що повністю або частково компенсує втрату заробітної плати у разі настання страхового випадку. Підставою для нарахування допомоги у разі тимчасової непрацездатності є листок непрацездатності, який видає лікувальний заклад. На основі даного документа бухгалтерія підприємства робить розрахунок соціальних виплат та формує довідку про заробітну плату.

Перші п'ять днів тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання

або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві, оплачує власник або уповноважений ним орган за рахунок коштів підприємства. Починаючи із шостого дня непрацездатності за весь період до відновлення працездатності або до встановлення медико-соціальною експертною комісією інвалідності допомогу оплачує Фонд соціального страхування [59].

Розрахунковим періодом для застрахованих осіб (включаючи осіб, які працюють неповний робочий день (робочий тиждень), робота яких пов'язана із сезонним характером виробництва, та добровільно застрахованих осіб) є шість повних календарних місяців, що передують місяцю, в якому настав страховий випадок.

Якщо застрахована особа працювала та сплачувала страхові внески або за неї сплачувалися страхові внески менш як шість календарних місяців, середню заробітну плату (дохід) обчислюють за фактично відпрацьовані календарні місяці, за які сплачено страхові внески.

Суму оплати праці у разі збереження середньої заробітної плати (у період простою, виконання державних і громадських обов'язків, оплата відпусток), з якої сплачено страхові внески за періоди, коли застрахована особа не працювала, не включають до розрахунку страхових виплат.

До середньої заробітної плати (доходу) включають заробітну плату (дохід) у межах максимальної величини (граничної суми) заробітної плати (доходу) та оподаткованого доходу (прибутку), з яких сплачують єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Максимальна величина фактичних витрат на оплату праці найманих працівників, з яких справляють страховий внесок, дорівнює п'ятнадцяти розмірам прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб [79, с. 189].

Розмір допомоги залежить від загального страхового стажу працівника і надається у таких розмірах:

1) 100 відсотків середньої заробітної плати (доходу), обчисленої відповідно до законодавства:

→ особам, страховий стаж яких більше 8 років;

- застрахованим особам, віднесеним до 1-4 категорій осіб, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи;
- одному з батьків або особі, яка їх замінює і доглядає за хворою дитиною віком до 14 років, постраждалим від Чорнобильської катастрофи;
- ветеранам війни та особам, на яких поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»;
- особам, віднесеним до жертв нацистських переслідувань відповідно до Закону України «Про жертви нацистських переслідувань»;
- донорам, які мають право на пільгу, передбачену Законом України «Про донорство крові та її компонентів»;

2) 70 відсотків середньої заробітної плати (доходу), обчисленої відповідно до законодавства, – працівникам, які мають загальний страховий стаж від 5 до 8 років;

3) 60 відсотків середньої заробітної плати (доходу), обчисленої відповідно до законодавства, – працівникам, які мають загальний страховий стаж від 3 до 5 років;

4) 50 відсотків середньої заробітної плати (доходу), обчисленої відповідно до законодавства, – працівникам, які мають загальний страховий стаж до 3 років.

Тимчасова непрацездатність може бути пов'язана з виробничою травмою. У такому випадку працівникові виплачують допомогу з тимчасової непрацездатності до відновлення працездатності або встановлення інвалідності.

Страховим випадком є нещасний випадок на виробництві або професійне захворювання, що спричинили професійно зумовлену фізичну або психічну травму за обставин, з настанням яких виникає право застрахованої особи на отримання матеріального забезпечення і/або соціальних послуг.

Нарахування та виплата допомоги з тимчасової непрацездатності до відновлення працездатності або встановлення інвалідності аналогічні

звичайним лікарняним. Особливістю є те, що її виплачують у розмірі 100 % середнього заробітку (незалежно від страхового стажу). Нараховану допомогу, пов'язану з нещасним випадком на виробництві або профзахворюванням, виплачують:

- перші п'ять днів тимчасової непрацездатності — за рахунок коштів роботодавця;
- починаючи з шостого дня виплати здійснюють за рахунок коштів Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві і професійних захворювань України.

Підставою для оплати є виданий у встановленому порядку листок непрацездатності, в якому має бути відмітка про зв'язок хвороби зі страховим випадком, і наявність акта про нещасний випадок або акта розслідування професійного захворювання за встановленою формою. Окрім того, зв'язок тимчасової непрацездатності з виробничою травмою або профзахворюванням засвідчується у медичній карті амбулаторного або стаціонарного хворого.

Закон про відпустки передбачає, що одним із видів соціальних відпусток є оплачувана відпустка по вагітності та пологах. Її надають на підставі листка непрацездатності, у якому фіксують тривалість відпустки залежно від певних обставин. У загальному випадку тривалість відпустки по вагітності й пологах становить 126 календарних днів (70 календарних днів до передбачуваного дня пологів і 56 календарних днів – після).

Розрахунковим періодом, за який обчислюють середню заробітну плату (дохід), є період роботи з останнього основного місця роботи перед настанням страхового випадку, протягом якого застрахована особа працювала і сплачувала страхові внески чи за неї сплачувалися страхові внески. Він дорівнює 6 календарним місяцям.

Якщо застрахована особа пропрацювала менше, ніж 6 календарних місяців, то розрахунок середньої заробітної плати проводять, виходячи з фактично відпрацьованого часу. Якщо за розрахунковий період застрахована особа не мала заробітку – виходячи з тарифної ставки (місячного окладу).

Суму допомоги по вагітності та пологах розраховують шляхом множення суми середньоденної заробітної плати на кількість календарних днів, що припадають на відпустку у зв'язку з вагітністю та пологами.

Допомогу по вагітності та пологах оплачують в розмірі 100 % середньої зарплати незалежно від страхового стажу працівниці.

До розрахунку середньої зарплати для обчислення допомоги по вагітності та пологах включають всі виплати, які входять до фонду оплати праці, з урахуванням обмеження за максимальною величиною, у межах якої здійснюють нарахування єдиного соціального внеску.

До розрахунку середньої зарплати для визначення суми допомоги по вагітності та пологах необхідно включати всі виплати як за відпрацьований, так і за невідпрацьований час (відпускні, оплата простоїв не з вини працівника і т.п.). Заохочувальні та компенсаційні виплати, які мають разовий характер, та виплати, не передбачені актами законодавства або які проводять понад установлені зазначеними актами норми, якщо застрахована особа частину місяця в розрахунковому періоді не працювала з поважних причин (тимчасова непрацездатність, відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами, відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку та шестирічного віку за медичним висновком) включають до розрахунку середньої зарплати для визначення суми допомоги по вагітності та пологах пропорційно відпрацьованим у такому місяці робочим дням.

Разом із зміною нарахування внесків на соціальне страхування, змінено порядок фінансування страхувальників-роботодавців. Відтак, суми допомоги Фондом соціального страхування перераховуються на окремий поточний рахунок страхувальника в банку. Бюджетні установи повинні відкрити окремий рахунок у відповідному органі Державного казначейства для зарахування страхових коштів. Тобто Фонд перераховує суми страхових коштів не на звичайний поточний рахунок, а на так званий інший «спеціальний». Тому в бухгалтерському обліку кошти Фонду, які надходять на цей рахунок, обліковуються на окремому субрахунку.

Підставою для отримання фінансування з Фонду соціального

страхування з тимчасової втрати працездатності є оформлена у встановленому порядку заява-розрахунок, що містить інформацію про нараховані застрахованим особам суми матеріального забезпечення за видами.

З 01 жовтня 2018 також передбачено подачу страхувальником (роботодавцем) заяви-розрахунку упродовж 5 робочих днів від дати затвердження протоколу засідання комісії (рішення уповноваженого).

Раніше реалізована можливість подачі звіту Ф4-ФСС з ТВП у електронному вигляді із застосування електронного цифрового підпису, з 01 жовтня доступна також для подачі заяв-розрахунків і повідомлень про виплату коштів застрахованим особам. Нововведення має на мені зменшити навантаження на роботодавців, спростити та пришвидшити фінансування матеріального забезпечення. Для цього страхувальники мають звернутись до робочих органів виконавчої дирекції Фонду або їх відділень для укладення відповідних договорів [36].

Після надання Фонду такої заяви протягом десяти робочих днів проводиться фінансування страховими коштами страхувальників-роботодавців. Роботодавцям необхідно проінформувати про здійснені виплати застрахованим особам. Такий порядок має на меті зменшити ризик можливих затримок при компенсації застрахованим особам втраченого заробітку за період хвороби (оплата за листками непрацездатності), виплаті допомоги по вагітності та пологах, здійсненні страхових виплат потерпілим на виробництві. Повідомлення про виплату коштів застрахованим особам за визначеною формою необхідно подати упродовж місяця з дня здійснення виплат матеріального забезпечення, окремих виплат потерпілим на виробництві.

Перераховані на спеціальний рахунок кошти Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності слід використовувати виключно для надання матеріального забезпечення та соціальних послуг застрахованим особам. Не допускається використання вищевказаних коштів для задоволення вимог кредиторів, на стягнення на підставі виконавчих та

інших документів, за якими здійснюється стягнення відповідно до чинного законодавства. Таким чином, роботодавцю необхідно зачекати на фінансування від Фонду соціального страхування і тільки після цього виплачувати його застрахованим особам.

Якщо сума отриманих страхувальником від Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності страхових коштів перевищує фактичні витрати на надання матеріального забезпечення, то невикористані суми необхідно повернути до робочого органу протягом трьох робочих днів.

У Фонду соціального страхування залишається контролююча функція - перевірка правильності обчислення та використання роботодавцями отриманих сум страхових виплат. Саме за неправильне нарахування чи нецільове використання отриманих страхових сум фонди мають право штрафувати підприємства.

Така методика розрахунків з соціальними фондами дозволить формувати інформацію за особливими операціями, що стосуються лікарняних виплат, страхових сум при настанні нещасного випадку тощо.

2.3. Порядок відображення інформації про розрахунки з страхування в звітності підприємства

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про бухгалтерський облік та звітність в Україні», усі підприємства України зобов'язані вести бухгалтерський облік і подавати фінансову звітність. Регулювання питань методології фінансової звітності здійснюється Міністерством фінансів України (п. 2 ст. 6 даного Закону).

Відтак, одним з основних завдань бухгалтерського обліку як інформаційної системи підприємства є надання користувачам повної та достовірної інформації про зобов'язання та витрати зі страхування для прийняття виважених управлінських рішень.

Узагальнення даних фінансового обліку про розрахунки зі страхування – це завершальний етап облікового процесу уперед складанням фінансової звітності, на якому виводяться, уточнюються та узгоджуються остаточні дані щодо показників, які фіксуються у фінансовій звітності підприємства. Він вимагає виконання таких робіт:

а) підтвердження об'єктивності облікових даних за субрахунками та аналітичними позиціями до рахунку 65, взаємозвірки розрахунків, з використанням інших методів документального чи фактичного контролю;

б) діагностики реальності оцінки окремих зобов'язань за розрахунками з соціальними фондами за соціальними виплатами та групування витрат на страхування;

в) закриття журналів № 3 та № 5, 5А, побудованих за кредитовою ознакою, і дебетових аналітичних відомостей до них: підрахунок підсумків, виведення і узгодження залишків на кінець місяця за рахунком 65;

г) звірка даних аналітичного і синтетичного обліку за рахунком 65 «Розрахунки за страхуванням» та його субрахунками в облікових регістрах;

д) паралельного заповнення Головної книги, побудованої за дебетовою ознакою.

Наприкінці місяця, кварталу підсумкові дані кредитових оборотів за рахунком 65 із журналів переносять до Головної книги, в якій підраховуються обороти за дебетом кожного рахунку. Головна книга використовується для узагальнення даних журналів, взаємної перевірки зроблених записів за окремими рахунками та складання балансу (звіту про фінансовий стан).

При застосуванні автоматизованої форми обліку, як на ТОВ «Агро-Сервіс-Запчастини», Головна книга в автоматичному режимі формується за рахунок зведеної оборотно-сальдової відомості до рахунку 65, його субрахунків з виведенням загальних підсумків за дебетом і кредитом рахунків: сальдо на початок періоду, оборотів за звітний період, сальдо на кінець звітного періоду.

Відповідно до НП(С)БО 1 в балансі (звіті про фінансовий стан) відображається інформація про заборгованість із соціального страхування, тобто кредитовий оборот за рахунком 65 «Розрахунки за страхуванням». Таким чином, у статті «Поточна заборгованість за розрахунками зі страхування» (р. 1625) відображається сума заборгованості за відрахуваннями ЄСВ, індивідуальне страхування його працівників тощо.

На ТОВ «Агро-Сервіс-Запчастини» станом на 31.12.2019 р. заборгованість за страхуванням становила 0,2 тис.грн., що на 0,2 тис.грн. менше ніж у 2018 р. (Додаток А).

Крім відображення своїх зобов'язань у пасиві балансу, підприємство групує інформацію про нарахування на соціальне страхування за категоріями працівників та видами витрат. Так, НП(С)БО 1 «Звіт про фінансові витрати (Звіт про сукупний дохід)» передбачає у розділі III «Елементи операційних витрат» наводити відповідний елемент операційних витрат «Відрахування на соціальні заходи».

Відповідно до п. 24 НП(С)БО 16 до складу елемента «Відрахування на соціальні заходи» включаються: відрахування на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, відрахування на індивідуальне страхування персоналу підприємства, відрахування на інші соціальні заходи [38].

Для узагальнення інформації про елемент «Відрахування на соціальні заходи» ТОВ «Агро-Сервіс-Запчастини» формує за допомогою програми 1-С:бухгалтерія аналіз рахунку 651 за видами витрат.

Платники внеску на соціальне страхування зобов'язанні не тільки вести облік та відображати інформацію про ці розрахунки у фінансовій звітності, а й складати звітність в соціальні фонди.

Страховальник або відповідальна особа страховальника зобов'язані інформувати про суми нарахованого ЄСВ шляхом подачі до контролюючих органів подається Звіту щодо сум нарахованого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування [62] за місцем взяття на облік у контролюючих органах.

Фізособи-роботодавці мають подавати звіт з ЄСВ щомісячно протягом 20 к.дн за звітним місяцем, а ф. №1ДФ – щокварталу протягом 40 к.дн за звітним кварталом. Підприємці, які використовують працю найманих осіб, повинні подавати Звіт із ЄСВ за формою додатка 4 до Порядку № 435 [62]. Звіт подається щомісячно протягом 20 календарних днів, що настають за останнім днем звітного місяця. У разі, якщо останній день строку подання Звіту припадає на вихідний (святковий) день, останнім днем його подання вважається перший після нього робочий день.

Варто відзначити, що з метою подання єдиної звітності з ПДФО та ЄСВ для ФОП Міністерство фінансів України доопрацював проєкт свого наказу «Про внесення змін до наказу Міністерства фінансів України від 02 жовтня 2015 року № 859», яким виклав у новій редакції форму декларацію про доходи.

Зокрема, у формі декларації введено окремий рядок для відображення:

- ✓ зобов'язань з ЄСВ для самозайнятих осіб або для фізичних осіб, які сплачують єдиний внесок на умовах договору про добровільну участь у загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванні, або для членів фермерського господарства, якщо вони не належать до осіб, які підлягають страхуванню на інших підставах.

Крім того, до декларації додано нові додатки КІК, ЄСВ 1, ЄСВ 2 та ЄСВ 3, що надають можливість платникам податків окремо розрахувати свої податкові зобов'язання з частини прибутку контрольованих іноземних компаній та зобов'язання з ЄСВ [40].

Очікується, що цей наказ набирає чинності з 1 січня 2021 року, але не раніше дня його офіційного опублікування.

На нашу думку, реалізація законів сприятиме спрощенню умов для ведення бізнесу, спрощенню адміністрування ПДФО та ЄСВ, зменшенню кількості та обсягу податкової звітності.

Подача звітів проводиться в один із таких способів:

- засобами електронного зв'язку в електронній формі з дотриманням умови щодо реєстрації ЕЦП відповідальних осіб у порядку, визначеному законодавством;
- на паперових носіях, завірених підписом керівника страхувальника та скріплених печаткою (за наявності), разом з електронною формою на електронних носіях інформації;
- на паперових носіях, якщо у страхувальника кількість застрахованих осіб не перевищує п'яти;
- надсилання поштою з повідомленням про вручення та з описом вкладення за умови, що у страхувальника кількість застрахованих осіб не перевищує п'яти [8, с. 16].

Електронна форма звіту формується страхувальником з використанням спеціального програмного забезпечення, актуальні версії якого безкоштовно надаються страхувальникам в контролюючому органі за місцем взяття на облік. У разі надсилання Звіту поштою страхувальник зобов'язаний здійснити таке відправлення на адресу відповідного контролюючого органу не пізніше ніж за десять днів до закінчення граничного строку подання звіту, передбаченого у розд. III Порядку № 435 [62].

Така звітність вважається поданою в день отримання відділенням поштового зв'язку від платника єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування поштового відправлення із звітністю.

Звіт страхувальником повинен подаватися в повному обсязі. В разі не подання однієї із необхідних таблиць звіт не приймається.

Відповідальним за правильність та достовірність заповнення Звіту є страхувальник.

До страхувальників за неподання, несвоєчасне подання, подання не за встановленою формою або подання недостовірних відомостей, що використовуються в системі персоніфікованого обліку та іншої звітності, передбачена як адміністративна, так і фінансова відповідальність.

Згідно з ч. 1 ст. 165-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення неподання, несвоєчасне подання, подання не за встановленою формою звітності щодо ЄСВ тягнуть за собою накладення штрафу на ФОП від 30 до 40 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 510 грн. до 680 грн.).

За повторне протягом року порушення – адміністративний штраф на посадових осіб підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності, ФОП або особу, яка забезпечує себе роботою самостійно, від 40 до 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 680 грн. до 850 грн.).

Фінансова відповідальність за неподання, несвоєчасне подання, подання не за встановленою формою звітності податковим органом здійснюється накладення фінансового штрафу в розмірі 10 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (170 грн.) за кожне таке неподання, несвоєчасне подання або подання не за встановленою формою. А за повторне протягом року порушення – штраф в розмірі 60 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (1020 грн.) за кожний такий випадок (п. 7 ч. 11 ст. 25 Закону № 2464).

Отже, подання звіту щодо сум нарахованих внесків на загальнообов'язкове державне страхування надає змогу скоротити витрати часу, розширити та підвищити якісний рівень співпраці, а спрощення та уніфікація форм звітності для підприємців сприятиме спрощенню умов для ведення бізнесу, спрощенню адміністрування ПДФО та ЄСВ, зменшенню кількості та обсягу податкової звітності.

Висновки до розділу 2

1. На наш погляд, доцільно детально групувати інформацію про випадки тимчасової втрати працездатності, оскільки в процесі своєї діяльності підприємство часто стикається з лікарняними виплатами. Для того щоб отримати такі страхові кошти на виплату соціальної допомоги, роботодавцю необхідно відкрити «спеціальний» рахунок. Тому необхідно відкривати субрахунок до рахунку 65 для розрахунків з Фондом соціального страхування. Крім того, страхувальник зобов'язується повідомляти про виплачену соціальну допомогу контролюючий орган. Тому такий порядок сприятиме прозорості отриманих лікарняних сум та декретних. Таким чином, можна використовувати рахунки третього порядку до субрахунку 652.

2. Відповідно до НП(С)БО 1 в балансі (звіті про фінансовий стан) відображається інформація про заборгованість із соціального страхування, тобто кредитовий оборот за рахунком 65 «Розрахунки за страхуванням». У статті «Поточна заборгованість за розрахунками зі страхування» (р. 1625) відображається сума заборгованості за відрахуваннями ЄСВ, індивідуальне страхування його працівників тощо. На ТОВ «Агро-Сервіс-Запчастини» станом на 31.12.2019 р. заборгованість за страхуванням становила 0,2 тис.грн., що на 0,2 тис.грн. менше ніж у 2018 р.

3. Крім відображення своїх зобов'язань у пасиві балансу, підприємство групує інформацію про нарахування на соціальне страхування за категоріями працівників та видами витрат. Так, НП(С)БО 1 «Звіт про фінансові витрати (Звіт про сукупний дохід)» передбачає у розділі III «Елементи операційних витрат» наводити відповідний елемент операційних витрат «Відрахування на соціальні заходи». Відзначимо, що розмір нарахування єдиного соціального внеску на фонд оплати праці відповідно до Закону № 2464 встановлює базову ставку 22 % і 8,41 %, 5,5 %, 5,3 % – для окремих роботодавців. На ТОВ «Агро-Сервіс-Запчастини» при нарахуванні єдиного соціального внеску сума становить 22 % від фонду оплати праці, визначеного згідно з Законом України «Про оплату праці», та в 2019 році становила 4 489,32 грн. в місяць.

4. Дослідження законодавчої бази показало, що аналізовані законопроекти стосуються дуже великого кола платників податків: податкових агентів, осіб, які провадять незалежну професійну діяльність, та ФОП. Зокрема, з метою подання єдиної звітності з ПДФО та ЄСВ для ФОП Міністерство фінансів України доопрацював проект свого наказу «Про внесення змін до наказу Міністерства фінансів України від 02 жовтня 2015 року № 859», яким виклав у новій редакції форму декларацію про доходи. Зазначені законопроекти стосуються не тільки об'єднання звітності з податку на доходи фізичних осіб та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, а і звітності з єдиного податку та ЄСВ для фізичних осіб-підприємців першої, другої та третьої груп. Так, законопроектом № 1072 пропонуються зміни до Податкового кодексу України, які передбачають, що ФОП першої та другої груп вноситимуть відомості про суми нарахованого ЄСВ до щорічної звітності з єдиного податку, а ФОП третьої групи - до звіту за останній (четвертий) звітний квартал. Очікується, що цей наказ набирає чинності з 1 січня 2021 року, але не раніше дня його офіційного опублікування. На нашу думку, реалізація законів сприятиме спрощенню умов для ведення бізнесу, спрощенню адміністрування ПДФО та ЄСВ, зменшенню кількості та обсягу податкової звітності.

РОЗДІЛ 3

АУДИТ РОЗРАХУНКІВ ЗІ СТРАХУВАННЯ

3.1. Загальні підходи до організації та інформаційного забезпечення аудиту розрахунків зі страхування

Аудит як особлива форма незалежної експертизи фінансових звітів та іншої облікової інформації про господарсько-фінансову діяльність суб'єкта господарювання з метою формування висновків про його реальний фінансовий стан набуває в сучасних умовах розвитку економіки України особливого значення. Це пов'язано із трансформаційними процесами, які відбуваються у розвитку системи національного обліку. Орієнтація на міжнародний досвід, нестабільна економічна ситуація, мінливий характер національного законодавства вимагають організації та проведення аудиту на більш високому рівні із врахуванням усіх можливих факторів впливу на об'єкт, що досліджується.

Аудит – це перевірка публічної бухгалтерської звітності, обліку первинних документів та іншої інформації про фінансово-господарську діяльність суб'єктів господарювання з метою визначення достовірності їх звітності, обліку, його повноти і відповідності чинному законодавству та встановленим нормативам [20, с. 17].

Метод аудиту – це сукупність прийомів і способів (елементи методу) з допомогою яких досліджують його предмет і об'єкти. До елементів методу належать: аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, моделювання, абстрагування, конкретизація, класифікація, огляд, опитування, фактичний контроль, документальна перевірка, тестування, аналітичні процедури тощо.

Використання вище виданих елементів методу для дослідження інформації, що є предметом дослідження надає можливість аудиторю виконати мету аудиторської перевірки, тобто висловити думку про те, чи складені фінансові звіти у всіх суттєвих аспектах відповідно до визначеної

концептуальної основи (МСА 200 «Мета та загальні принципи аудиторської перевірки»).

Для досягнення мети аудиторської перевірки, аудитор визначає кількість процедур необхідних для її проведення з врахуванням вимог МСА. Звідси необхідна кількість процедур встановлена аудитором буде обсягом аудиторської перевірки, фактором, який необхідний аудитору для висновку про відсутність суттєвих викривлень у фінансових звітах є обґрунтована впевненість, яка тісно пов'язана із отриманими аудиторськими доказами.

При цьому аудитор повинен врахувати чинники, які впливають на можливість аудитора виявити суттєві викривлення. Це:

- використання тестування;
- обмеження, властиві будь-якій системі бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю (наприклад, можливість нехтувати ним керівництва або змови);
- більшість аудиторських доказів є радше переконуючі ніж остаточними (достовірними) (Додаток до МСА 200).

Проте, аудитор повинен надати обґрунтовану впевненість в тому що фінансові звіти в цілому не містять суттєвих викривлень, спричинених шахрайством або помилками і нести відповідальність за формування і висловлення думки що до них, звертаючи увагу на те що відповідальність за підготовку і надання фінансових звітів покладається на управління персоналом.

Для правильного розуміння предмету аудиту необхідно визначити, що є об'єктом дослідження при його здійсненні.

У сучасних умовах господарювання підприємств значно зростає можливість свідомого чи несвідомого невірною відображення облікової інформації в регістрах бухгалтерського обліку та, як наслідок, приховуванні значних сум грошових коштів. Найчастіше ці порушення виявляються при проведенні розрахунків із працівниками з оплати праці та розрахунків зі страхування.

Основними завданнями аудиту розрахунків за страхуванням є:

- підтвердження достовірності нарахувань та виплат робітникам та службовцям, відображення даних процесів в обліку;
- з'ясування законності та повноти нарахування на фонд оплати праці працівникам;
- перевірка організації аналітичного обліку розрахунків з оплати праці та взаємозв'язку аналітичного та синтетичного обліку;
- оцінка заходів, яких вживає адміністрація з метою своєчасного стягнення заборгованості працівників [71, с. 259].

Найбільш трудомісткою і, водночас, найважливішою ділянкою проведення аудиторської роботи з розрахунків за страхуванням є перевірка правильності нарахувань на фонд оплати праці єдиного соціального внеску.

Метою аудиту розрахунків з органами соціального страхування є встановлення повноти і своєчасності здійснення відрахувань на соціальне страхування за відповідний звітний період та перевірка своєчасності перерахування внесків, а також законності використання соціальних виплат Фонду соціального страхування на випадок тимчасової втрати працездатності.

Об'єктами дослідження операцій виступають трудові ресурси, система оплати праці і преміювання, а також система соціального страхування і її використання, розрахунки з оплаті праці, розрахунки зі страхування, первинна документація з обліку праці та страхування, бухгалтерський облік праці і розрахунків за соціальним страхуванням, збитки від правопорушень в розрахунках зі страхування та подання відповідної звітності.

Джерелами інформації є трудове законодавство, законодавчі акти про підприємство і підприємництво, нормативно-довідкова інформація з обліку праці і заробітної плати, реєстри бухгалтерського обліку, акти перевірок і інформація правоохоронних органів, накази, картки, особові справи працівників, трудові угоди, рапорти, відомості обліку й інші документи, які підтверджують фактичний обсяг виконаної роботи.

Для проведення аудиту важлива його раціональна організація за етапами. Так, аудиту розрахунків за страхуванням являє собою систему заходів по забезпеченню якісного, достовірного та своєчасного відрахування на соціальні заходи в бухгалтерії (рис. 3.1).

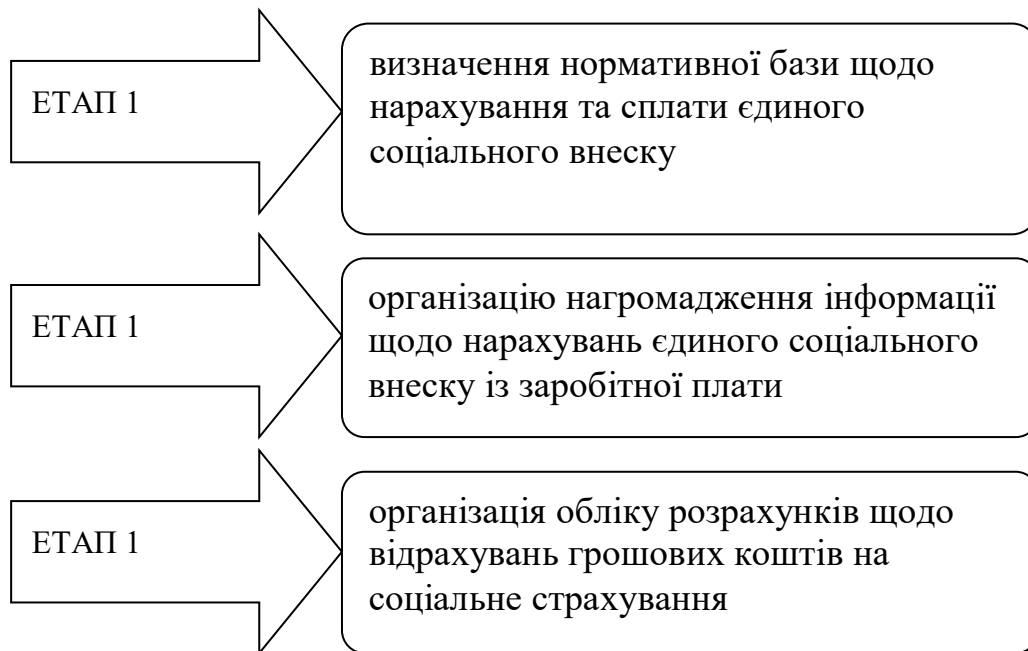

Рисунок 3.1 – Організація аудиту розрахунків зі страхування

Основою інформаційного забезпечення системи являється нормативно-правова база відрахувань по соціальному страхуванню на підприємствах України, яка містить наступні законодавчі акти:

- 1) Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування – Закон України №16/98-ВР від 14.01.1998 р. (остання редакція 13.02.2020 р.);
- 2) Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування – Закон України № 1058-15 від 9.07.2003р. (остання редакція 25.10.2020 р.);
- 3) Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування – Закон України № 1105-14 від 23.09.1999р. (остання редакція 25.10.2020 р.);
- 4) Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття – Закон України № 1533-14 від 2.03.2000 р. (остання редакція 03.07.2020 р.);
- 5) Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне

соціальне страхування – Закон України № 2464-17 від 8.07.2010р. (остання редакція 7.05.2011р.) та ін.

Відповідно до Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове соціальне страхування» працівники підприємства та фізичні особи, які виконують роботи (надають послуги) на підприємствах, в установах та організаціях, в інших юридичних осіб за цивільно-правовими договорами (крім фізичних осіб — підприємців) є платниками єдиного соціального внеску.

Метою аудиту розрахунків зі страхування є перевірка правильності, повноти і своєчасності здійснення відрахувань за всіма видами оплати праці за відповідний період та перевірка своєчасності перерахування внесків і законності використання коштів Фонду соціального страхування [20, с. 75].

Для вирішення поставленої мети необхідно вирішити ряд завдань (рис. 3.2). Як видно, основна задача аудиту розрахунків за страхуванням – перевірка дотримання нормативно-правових актів при нарахуванні оплати праці, правильності ведення бухгалтерського обліку по оплаті праці.

Перевірку ЄСВ доцільно здійснювати за такими позиціями:

1. База оподаткування: нарахована основна і додаткова заробітна плата, інші виплати (грошові і не грошові).
2. Ставки ЄСВ відповідно до Закону № 2464-VI.
3. Джерела фінансування нарахованої заробітної плати та нарахованих платежів.
4. Правильність відображення в бухгалтерському обліку і звітності.
5. Своєчасність оплати та подання соціальної звітності.

Розглядаючи правильність визначення бази ЄСВ, необхідно перевірити:

- аудит розрахунку оплати праці. Переглядаються та перераховуються всі види оплати праці та визначаються їх розміри. Документи: листки непрацездатності, табелі, заяви на відпустки, розрахункові відомості;
- аудит джерел фінансування оплати праці.

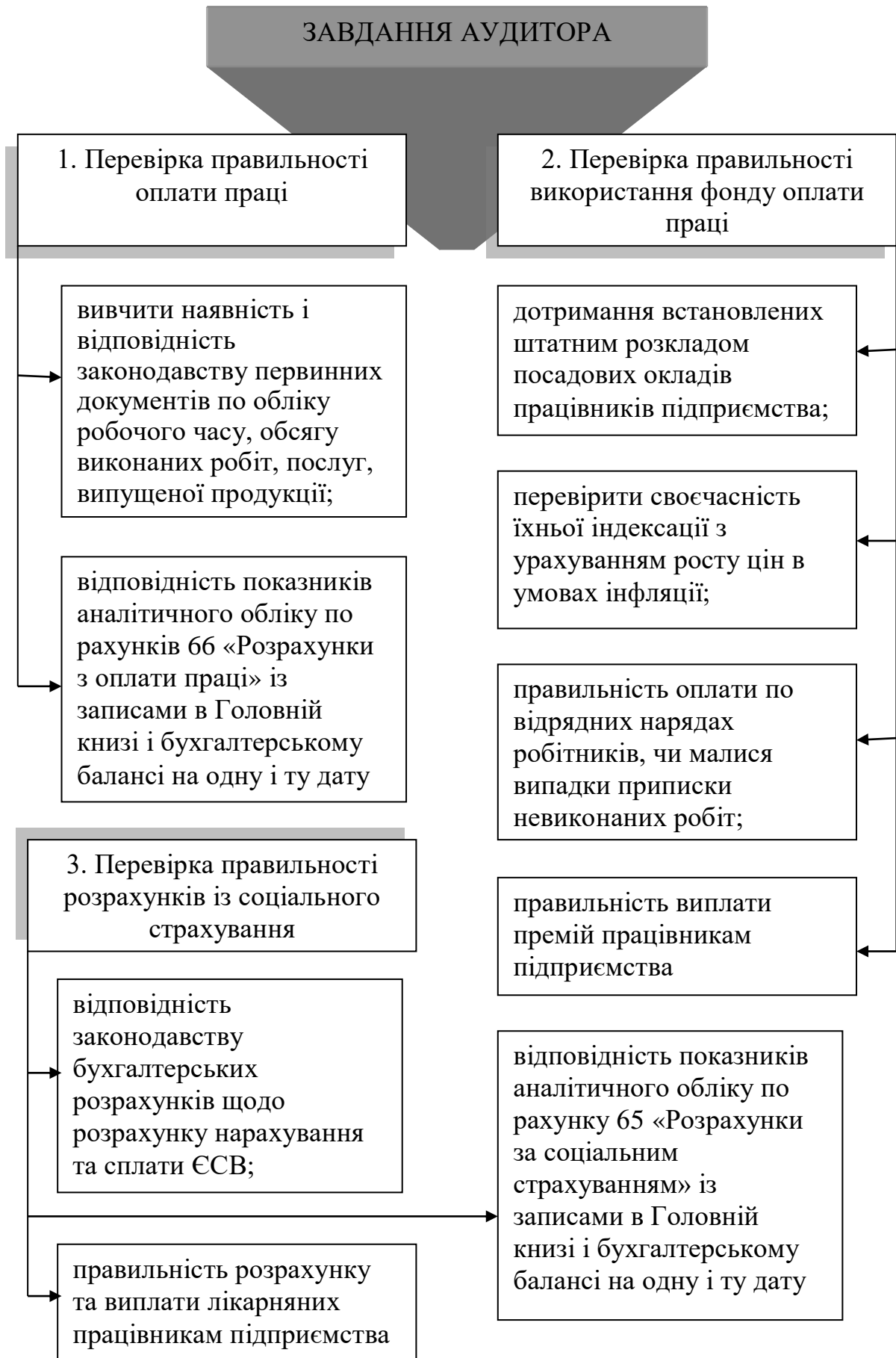

Рисунок 3.2. Завдання аудиту розрахунків із соціального страхування

Послідовність дослідження господарських операцій за нарахуванням ЄСВ відображається за наступною схемою:

- Особові картки, договори, контракти;
- Документи обліку особового складу;
- Записи по рахунках бухгалтерського обліку;
- Заяви-розрахунки;
- Планові нормативні калькуляції;
- Звітність з праці та за нарахованим ЄСВ;
- Розрахункові відомості;
- Платіжні відомості;
- Фактична калькуляція;
- Звітність по витратах на виробництво і собівартість продукції;
- Первинні бухгалтерські документи та ін. [45, с. 47].

Проводячи аудит, аудиторам необхідно керуватися Кодексом законів про працю, постановами директивних органів, інструкціями. Необхідно стежити за виходом нових нормативних актів про працю і заробітну плату. При аудиті правильності нарахування заробітної плати, відпускних і інших сум важливо встановити, чи відповідають вони законодавчим документам. Важливо ознайомитися з роботою тарифно-кваліфікаційних комісій, якщо такі є в наявності, що визначають кваліфікацію прийнятих на роботу працівників, порівняти дані матеріалів цих комісій з даними особових справ працівників.

Аудит розрахунків за страхуванням доцільно починати з встановлення, чи є підприємство платником перелічених платежів за чинним законодавством. Перевіряється, чи зареєстровано підприємство, установа, організація як платник страхових внесків за місцем свого знаходження уповноваженими особами, відділенням Фонду соціального страхування. Реєстрація повинна бути проведена в 10-денний термін із дня отримання свідоцтва про реєстрацію підприємства (установи).

Аудитор повинен встановити відповідність і законність джерел фінансування оплати праці і сплачених внесків. Відрахування на обов'язкове соціальне страхування здійснюється за встановленими законодавством нормами від загального розміру витрат на оплату праці і відносяться на собівартість у частині витрат, передбачених НП(С)БО 16 «Витрати».

Єдиний соціальний внесок належать до загальнодержавних обов'язкових платежів. Ставка ЄСВ на загальнообов'язкове державне страхування в Україні для підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та господарювання, виду діяльності та галузевої належності встановлюються Верховною Радою України у відсотках до фонду оплати праці як штатних працівників, так і тих, що не перебувають у штаті підприємства. Відрахування на соціальне страхування здійснюються щомісячно з усіх видів оплати праці та премій. Розподіл між Пенсійним фондом та Фондами соціального страхування України визначається відповідними законодавчими або нормативними актами.

3.2. Методика аудиту розрахунків із соціального страхування

З'ясувавши метод організації перевірки та кількість необхідних аудиторських процедур, які дадуть можливість встановити об'єктивну істину щодо інформації з питань дотримання трудового законодавства та розрахунків зі страхування, виконавець аудиту складає робочу програму.

Програма аудиту – це документ, що містить: завдання аудиту для конкретного об'єкту (системи контролю певних господарських операцій, залишків на рахунках бухгалтерського обліку, циклу господарських операцій тощо); процедури, необхідні для виконання поставлених завдань; обсяги і терміни їх виконання. В програмі аудиту види, зміст та час проведення запланованих аудиторських процедур повинні співпадати з прийнятими до роботи показниками загального плану аудиту [68, с. 32].

Аудиторська програма допомагає керувати виконавцями аудиту та контролювати їх роботу. В аудиторську програму включається також перелік об'єктів аудиту по його напрямках, а також час, який необхідно витратити на кожен напрямок аудиту або аудиторську процедуру. Преференційні стандарти вимагають, щоб програма була достатньо детальною і могла бути використана як інструкція для асистентів та контролю правильності виконаних робіт.

Для підвищення якості планування, скорочення витрат часу, як правило, використовують заздалегідь розроблені стандартні програми перевірки, які аудитор повинен уважно відкоригувати з врахуванням особливостей їх застосування в умовах конкретного підприємства, оцінки системи внутрішнього контролю (табл. 3.1). Зміни у план і програму можуть вноситись навіть під час здійснення процедур підтвердження. Усі зміни обов'язково документуються з висвітленням причин.

Відразу після закінчення звітного року аудитор, як правило, проводить тести «відсічення», перевіряючи правильність віднесення господарських операцій до звітного періоду.

Узагальнення результатів планування аудиту оформлюється у аудиторському висновку, в якому розглядаються наступні питання:

- короткий огляд напрямків діяльності замовника з виділенням основних проблем;
- оцінка властивого ризику у галузі і безпосередньо на підприємстві;
- оцінка ефективності внутрішнього контролю та ризику контролю;
- проблеми пов'язані з нетиповими господарськими операціями;
- призначення аудиторської групи, графік виконання робіт, використання внутрішніх аудиторів, комп'ютерів у процесі аудиту;
- загальні терміни виконання аудиту, строки зустрічей з керівництвом замовника, дата завершення аудиту.

Таблиця 3.1

Програма аудиту розрахунків із соціального страхування

Мета аудиту розрахунків із соціального страхування				
1. Перевірка реальності та повноти операцій по заробітній платі, що відображені в обліку.				
2. Перевірка правильності нарахувань на заробітну плату та утримань з неї.				
3. Перевірка своєчасності оформлення лікарняних.				
4. Перевірка правильності бухгалтерського обліку розрахунків із соціального страхування.				
5. Перевірка достовірності залишків, відображених у фінансовій звітності підприємства, стану розрахунків із фондами соціального страхування.				
№	Перелік аудиторських процедур	Виконавець	Індекс робочого документу	Примітки
1	2	3	4	5
1.	Перевірка правильності оформлення первинних документів		16.4	
2.	Перевірка відповідності записів аналітичного і синтетичного обліку на рахунках 66, 65 записам в облікових регістрах, Головній книзі, звітності		16.5	
3.	Перевірка організації ведення аналітичного обліку розрахунків із соціального страхування		16.6	
4.	Перевірка правомірності та своєчасності включення єдиного соціального внеску до складу собівартості продукції (робіт, послуг)		16.7	
5.	Вивчення достовірності та правильності нарахування допомоги по тимчасовій непрацездатності за рахунок підприємства та за рахунок фонду соціального страхування			
6.	Перевірка правомірності та своєчасності виплат за рахунок фонду соціального страхування (допомога до 3-х років, при народженні, на поховання та інші види виплат)			
7	Перевірка правильності визначення зобов'язань в звітах про ЄСВ та ФСС			

В ході останньої внутрішньої перевірки на базі ТОВ «Агро-Сервіс-Запчастини» було перевірено вірогідність нарахувань заробітної плати та ЄСВ. Розбіжностей з законодавчою базою не виявлено.

Для найнятих робітників об'єктом обкладання внесків на соціальне страхування на випадок безробіття є суми оплати праці, що включають основну і додаткову заробітну плату, а також інші заохочувальні і компенсаційні виплати (у тому числі в натуральній формі), які підлягають обкладенню прибутковим податком з громадян.

Приступаючи до розрахунків по соціальному страхуванню, бухгалтер ретельно вивчає вищевказані документи для запобігання спотворення реальних результатів праці. Після зазначеної процедури працівник бухгалтерії здійснює нарахування заробітної плати, фіксуючи інформацію у відповідних носіях та відраховує грошові кошти в фонд соціального страхування.

Аудит обов'язкових нарахувань та утримань із заробітної плати є перевірка правильності, повноти і своєчасності здійснення відрахувань за всіма видами оплати праці за відповідний період.

Необхідно встановити, чи вчасно перераховуються утримані суми контролюючим органам та розмір заборгованості за розрахунками зі страхування.

Аудитор має перевірити правильність відображення в бухгалтерському обліку нарахувань на заробітну плату у вигляді нарахованих сум ЄСВ.

Особливо уважно слід перевіряти своєчасність перерахування коштів. Платежі на державне обов'язкове соціальне страхування сплачуються:

- одночасно з отриманням коштів установами банків на оплату праці;
- у разі виплати коштів у вигляді натуроплати – на наступний день після такої виплати.

Розрахунки із соціального страхування, як відомо, найбільш трудомістка ділянка роботи на підприємстві, яка потребує значних знань і значно збільшує ризик підприємства. А з врахуванням великих штрафів, які

накладаються на підприємства за порушення законодавства, та пені, що стягується за прострочення платежів аудиторський ризик ще збільшується. Тому аудит розрахунків за соціальним страхуванням є одним із найбільш трудомістких, складних і відповідальних в аудиторській практиці.

Не досить досконалим, на думку автора, є ведення внутрішнього контролю на підприємстві, що досліджувалось.

Пропонуємо керівництву підприємства звернути на це увагу. Зокрема, ми пропонуємо ввести посаду внутрішнього аудитора, який міг би контролювати виплати за ЄСВ та подання звітності, оскільки ця ділянка є дуже складною і підлягає чіткому регулюванню з боку держави. Також доцільно було б систематично користуватись послугами аудиторських фірм для консультування в даній обліковій ділянці. Такі впровадження стали б причиною для удосконалення обліку витрат і ретельного контролю за ними.

Адже, внутрішній аудит – це інструмент управління діяльністю підприємства, що надає змогу керівництву перевірити стан виконання планів та дотримання чинного законодавства. Це процес, який здійснюється на самому підприємстві і не залежить від зовнішніх факторів, метою якого є забезпечення впевненості керівництва (власників), щодо досягнення в діяльності підприємства належних показників фінансових результатів, економії витрат, відображення інформації відповідно до чинного законодавства, ефективності та результативності діяльності відповідно до поставлених завдань, достовірності управлінської звітності.

В процесі аудиту зіставляються фактичні данні з чинним законодавством, проводиться аналіз відхилень та вноситься необхідні корективи. Головним завданням внутрішнього аудиту є виявлення суттєвих розбіжностей між законодавчо установленми й фактичними показниками щодо внесків на соціальне страхування, зосередження уваги на показниках, що потребують докладного аналізу, встановлення причин виявлених розбіжностей та обґрунтування методів усунення. Аналіз розбіжностей дає змогу вирішити, як працює його структурний підрозділ – бухгалтерія:

ефективно і результативно; результативно але неефективно; ефективно але не результативно; не результативно і неефективно.

Аудит відрахувань на соціальні заходи ТОВ «Агро-Сервіс-Запчастини» за 2018-2019 рр. та I-III квартал 2020 р. відхилень із нормами чинного законодавства не виявив.

Проводячи аналіз відрахувань на соціальні заходи діяльності ТОВ «Агро-Сервіс-Запчастини», їх питомої ваги та динаміки порівняємо їх величин у двох-трьох періодах та групування висновків щодо причин їх змін.

Використання аналітичних процедур в процесі перевірки ТОВ «Агро-Сервіс-Запчастини» дало наступні дані:

- за 2019 р. відрахування на соціальні заходи в сумі операційний витрат становило 4 489,32 грн., відповідно загальна сума нарахованої заробітної плати – 20 406 грн. (Додаток В).

Ці витрати складають вагому частку у собівартості ТОВ «Агро-Сервіс-Запчастини», а саме 2 % з 1 294,9 тис.грн. (Додаток А).

Динаміку поточних зобов'язань за розрахунками з ЄСВ у 2018-2019 рр. ТОВ «Агро-Сервіс-Запчастини» представлено на рис. 3.3.

Рисунок 3.3. Динаміка поточних зобов'язань за розрахунками зі страхування ТОВ «Агро-Сервіс-Запчастини» за 2018-2019 рр.

Поточні зобов'язання за розрахунками зі страхування ТОВ «Агро-Сервіс-Запчастини» за 2019 р. порівняно з попереднім 2018 р. зросли на 2 тис.грн. або на 50 %, однак їх структура та питома вага в елементах операційних витрат майже не змінилась.

Таким чином, підприємство «Агро-Сервіс-Запчастини» має задовільний фінансовий стан, який характеризується нормальною структурою та динамікою розрахунків зі страхуванням. За 2019 р. витрати на ЄСВ збільшились, однак це є природно, оскільки так само збільшився фонд оплати праці та обсяг виробництва, собівартість наданих послуг.

Отже, основою ефективної діяльності будь-якого суб'єкта господарювання виступає чітко налагоджена система контролю. Незалежно від форми власності організації необхідний бухгалтерський облік як основа, що підтверджує юридичну і фінансову обґрунтованість дій організації, її взаємодії з органами державного керування і правопорядку та дотримання встановлених норм і правил.

Висновки до розділу 3

1. Узагальнюючи результати теоретичної та практичної роботи щодо вдосконалення методики аудиту розрахунків зі страхуванням варто відзначити, що на нині немає єдиної методики аудиту, яка б відповідала вимогам чинного законодавства щодо нарахування та сплати єдиного соціального внеску, що значно ускладнює методику проведення аудиторських процедур. З цією метою розроблено план перевірки, робочі документи аудитора, зокрема запропоновано програму аудиторської перевірки розрахунків за страхуванням. Даний робочий документ необхідний для раціональної організації роботи аудитора щодо підтвердження правильності та достовірності інформації про розрахунки із соціальним страхуванням у звітності, їх відповідність обліковим даним та чинному законодавству в цій ділянці обліку.

2. В процесі вивчення методики аудиту розрахунків із соціального страхування, запропоновано проводити аудит у взаємозв'язку з перевіркою достовірності та повноти інформації щодо оплати праці.

3. Оскільки відрахування на соціальні заходи є складовою виробничої собівартості, значна питома вага відрахувань припадає на операційні витрати підприємства, які в порівнянні з чистим доходом в основу формують фінансовий результат підприємства, то вважаємо за доцільне запровадити систему внутрішнього аудиту. Крім того, нові положення а з появою Закону № 2464 посилюють адміністративну та фінансову відповідальність за порушення розрахунків зі страхуванням та в плані заповнення достовірною інформацією «соціальної» звітності. Виходячи з цього, пропонуємо ввести посаду внутрішнього аудитора, який міг би контролювати виплати за порядком нарахування та сплати ЄСВ, оскільки ця ділянка є дуже складною і підлягає чіткому регулюванню з боку держави. Доцільно було б систематично користуватись послугами аудиторських фірм для консультування в даній обліковій ділянці. Такі впровадження стали б причиною для удосконалення обліку витрат і ретельного контролю за ними.

4. В процесі виконання аналітичних процедур з'ясовано, що в діяльності ТОВ «Агро-Сервіс-Запчастини» за 2019 р. відрахування на соціальні заходи в сумі операційних витрат становило 4 489,32 грн., відповідно загальна сума нарахованої заробітної плати – 20 406 грн. Ці витрати складають вагому частку у собівартості ТОВ «Агро-Сервіс-Запчастини», а саме 2 % з 1 294,9 тис.грн. Поточні зобов'язання за розрахунками зі страхування ТОВ «Агро-Сервіс-Запчастини» за 2019 р. порівняно з попереднім 2018 р. зросли на 2 тис.грн. або на 50 %, однак їх структура та питома вага в елементах операційних витрат майже не змінилась. Таким чином, підприємство «Агро-Сервіс-Запчастини» має задовільний фінансовий стан, який характеризується нормальною структурою та динамікою розрахунків зі страхуванням. За 2019 р. витрати на ЄСВ збільшились, однак це є природно, оскільки так само збільшився фонд оплати праці та обсяг виробництва, собівартість наданих послуг.

ВИСНОВКИ

У даній науковій роботі проведено дослідження теоретичних засад та організації та методики обліку і аудиту розрахунків зі страхуванням на підприємстві «Агро-Сервіс-Запчастини», а це дало можливість сформулювати певні рекомендації.

1. Проведення критичної оцінки сучасного стану соціального страхування в Україні дозволило встановити притаманні йому проблеми, а також обґрунтувати шляхи вдосконалення системи соціального страхування. Визначено, що одним з найважливіших напрямків соціальної політики є забезпечення стабільного функціонування пенсійної системи на основі зміни умов і норм пенсійного забезпечення, розвитку обов'язкового та недержавного накопичувального рівня пенсійної системи з метою подальшого підвищення розмірів пенсій.

2. Важливо зазначити, що термін «соціальне страхування» є багатограним і має багато трактувань у сучасній економічній літературі. Разом з тим, як показав аналіз вітчизняної літератури, більшість українських учених однобічно трактують суть соціального страхування, визначаючи його з позицій чинного законодавства. Таким чином, визначаючи поняття «соціальне страхування» як складову соціального захисту населення, ми вважаємо, що це, по-перше, універсальна система захисту всіх верств населення від чинників нестабільності (соціальний аспект). По-друге, з економічної точки зору, соціальне страхування є важелем перерозподілу грошових коштів у суспільстві та пов'язане з розвитком економіки, створюючи необхідні економічні передумови для збереження працездатності економічно активної частини населення, в певних випадках забезпечуючи виплату матеріального забезпечення. По-третє, з правого погляду, соціальне страхування – це система юридичних норм, які регулюють соціальний захист населення при настанні страхових випадків, передбачених законодавством.

3. Впровадження єдиного соціального внеску реформував систему соціального страхування України в частині соціального збору, що дало змогу

забезпечити повну прозорість фінансових потоків для суб'єктів системи загальнообов'язкового державного соціального страхування. Одночасно, подальшими кроками реформування системи соціального страхування Україні повинні бути: забезпечення додаткових надходжень страхових коштів за рахунок розширення бази сплати страхових внесків, виведення заробітної плати з тіньового сектору економіки; ефективна взаємодія державних і недержавних форм соціального страхування; покращення інформаційно-роз'яснювальної роботи фондів соціального страхування з населенням.

4. Розмір єдиного соціального внеску, який в основній сумі (90-80 %) розподіляється на пенсійне страхування (до солідарної системи) є значно обтяжливою для роботодавців і приводить до заниження витрат на оплату праці, оскільки збільшення фонду оплати праці прямо пропорційно впливає на зростання витрат підприємства. Тому є необхідність оптимізувати розмір єдиного соціального внеску для роботодавців, які і так працюють в нелегких економічних умовах.

5. Існуюча система соціального страхування в Україні постійно реформується. на сьогодні одним з найбільших переваг є оптимізація внесків, яка передбачає збір єдиного соціального внеску у Пенсійний фонд України. Такий механізм збору соціальних внесків є раціональним рішенням адміністрування витрат для утримання соціальних фондів, оскільки раніше страхові внески збирались кожним з Фондів соціального страхування. При цьому цей порядок не вплинув на порядок розрахунків із соціальними фондами за виплатами страхових платежів. Таким чином, хоча й реформування соціального страхування полегшило порядок розрахунків зі страхуванням в частині визначенні бази нарахування, порядку сплати й обліку соціальних розрахунків, однак підприємство й надалі повинне складати звітність у всі фонди та проводити розрахунки за страховими виплатами. Першими спробами є намір уніфікувати звітність з ЄСВ і ПДФО для платників на спрощеній системі оподаткування. Відтак, необхідність прийняття аналогічного порядку для всіх підприємств дасть можливість

уніфікувати процедур заповнення та спростити подання звітності щодо загальнообов'язкових державних зборів і податків до контролюючих органів звітності, а також скороченням кількості звітів.

6. На наш погляд, доцільно детально групувати інформацію про випадки тимчасової втрати працездатності, оскільки в процесі своєї діяльності підприємство часто стикається з лікарняними виплатами. Для того щоб отримати такі страхові кошти на виплату соціальної допомоги, роботодавцю необхідно відкрити «спеціальний» рахунок. Тому необхідно відкривати субрахунок до рахунку 65 для розрахунків з Фондом соціального страхування. Крім того, страхувальник зобов'язується повідомляти про виплачену соціальну допомогу контролюючий орган. Тому такий порядок сприятиме прозорості отриманих лікарняних сум та декретних. Таким чином, можна використовувати рахунки третього порядку до субрахунку 652.

7. Дослідження законодавчої бази показало, що аналізовані законопроекти стосуються дуже великого кола платників податків: податкових агентів, осіб, які провадять незалежну професійну діяльність, та ФОП. Зокрема, з метою подання єдиної звітності з ПДФО та ЄСВ для ФОП Міністерство фінансів України доопрацював проєкт свого наказу «Про внесення змін до наказу Міністерства фінансів України від 02 жовтня 2015 року № 859», яким виклав у новій редакції форму декларацію про доходи. Зазначені законопроекти стосуються не тільки об'єднання звітності з податку на доходи фізичних осіб та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, а і звітності з єдиного податку та ЄСВ для фізичних осіб-підприємців першої, другої та третьої груп. Так, законопроектом № 1072 пропонуються зміни до Податкового кодексу України, які передбачають, що ФОП першої та другої груп вноситимуть відомості про суми нарахованого ЄСВ до щорічної звітності з єдиного податку, а ФОП третьої групи - до звіту за останній (четвертий) звітний квартал. Очікується, що цей наказ набирає чинності з 1 січня 2021 року, але не раніше дня його офіційного опублікування. На нашу думку, реалізація законів сприятиме спрощенню умов для ведення бізнесу, спрощенню адміністрування ПДФО та ЄСВ,

зменшенню кількості та обсягу податкової звітності.

8. Узагальнюючи результати теоретичної та практичної роботи щодо вдосконалення методики аудиту розрахунків зі страхуванням варто відзначити, що на нині немає єдиної методики аудиту, яка б відповідала вимогам чинного законодавства щодо нарахування та сплати єдиного соціального внеску, що значно ускладнює методику проведення аудиторських процедур. З цією метою розроблено план перевірки, робочі документи аудитора, зокрема запропоновано програму аудиторської перевірки розрахунків за страхуванням. Даний робочий документ необхідний для раціональної організації роботи аудитора щодо підтвердження правильності та достовірності інформації про розрахунки із соціальним страхуванням у звітності, їх відповідність обліковим даним та чинному законодавству в цій ділянці обліку.

9. Оскільки відрахування на соціальні заходи є складовою виробничої собівартості, значна питома вага відрахувань припадає на операційні витрати підприємства, які в порівнянні з чистим доходом в основу формують фінансовий результат підприємства, то вважаємо за доцільне запровадити систему внутрішнього аудиту. Крім того, нові положення а з появою Закону № 2464 посилюють адміністративну та фінансову відповідальність за порушення розрахунків зі страхуванням та в плані заповнення достовірною інформацією «соціальної» звітності. Виходячи з цього, пропонуємо ввести посаду внутрішнього аудитора, який міг би контролювати виплати за порядком нарахування та сплати ЄСВ, оскільки ця ділянка є дуже складною і підлягає чіткому регулюванню з боку держави. Доцільно було б систематично користуватись послугами аудиторських фірм для консультування в даній обліковій ділянці. Такі впровадження стали б причиною для удосконалення обліку витрат і ретельного контролю за ними.

10. В процесі виконання аналітичних процедур з'ясовано, що в діяльності ТОВ «Агро-Сервіс-Запчастини» за 2019 р. відрахування на соціальні заходи в сумі операційний витрат становило 4 489,32 грн., відповідно загальна сума нарахованої заробітної плати – 20 406 грн. Ці

витрати складають вагому частку у собівартості ТОВ «Агро-Сервіс-Запчастини», а саме 2 % з 1 294,9 тис.грн. Поточні зобов'язання за розрахунками зі страхування ТОВ «Агро-Сервіс-Запчастини» за 2019 р. порівняно з попереднім 2018 р. зросли на 2 тис.грн. або на 50 %, однак їх структура та питома вага в елементах операційних витрат майже не змінилась. Таким чином, підприємство «Агро-Сервіс-Запчастини» має задовільний фінансовий стан, який характеризується нормальною структурою та динамікою розрахунків зі страхуванням. За 2019 р. витрати на ЄСВ збільшились, однак це є природно, оскільки так само збільшився фонд оплати праці та обсяг виробництва, собівартість наданих послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андріїв В. В. Зміст і призначення загальнообов'язкового державного соціального страхування URL : <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/33197/%C2>.
2. База нарахування та ставки єдиного соціального внеску (станом на 21.12.2019 р.) *Дебет-Кредит*. 2019, 21 грудня. С. 12.
3. Бережна Т., Яцишин А. Об'єднання звітності з ЄСВ і ПДФО: обіцяне благо чи додаткове ускладнення для бізнесу, ФОП і самозайнятих. *ЮрЛіга* : електронна газета. 2019, 18 вересня. URL : https://jurliga.ligazakon.net/ua/analitycs/189411_obdnannya-zvtnost-z-sv--pdfo-obtsyane-bлаго-chi-dodatkovе-uskladnennya-dlya-bznesu-fop--samozaunyatikh.
4. Бланкарт Ш. Державні фінанси в умовах демократії : монографія. пер. з нім.; за наук. ред. В. М. Федосова. Київ : Либідь, 2000. 653 с.
5. Т.Г. Бурденюк, В.М. Панасюк, В.А. Шухманн Методики аналізу ефективності впровадження технологій інформаційної безпеки підприємства. Облік, оподаткування і контроль : теорія та методологія. Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції - Тернопіль : ТНЕУ, 2018. – С. 77-79
6. Бондаренко О. М., Зубченко А. П. Єдиний соціальний внесок в контексті нарахувань та утримань із заробітної плати URL : <file:///C:/Users/1/Downloads/336-1301-1-PB.pdf>.
7. Борецька Н. П. Соціальний захист населення на сучасному етапі: стан і проблеми: монографія. Донецьк: Янпрі, 2001. 352 с.
8. В якій формі можна подати звіт з ЄСВ: нагадування від ДПС. *Дебет-Кредит*. 2020, 05 травня. С. 16.
9. Внукова Н. М., Кузьминчук Н. В. Соціальне страхування: кредитно-модульний курс : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 412 с.
10. Востаннє звітуємо за формою Ф4-ФСС з ТВП за 2018 рік. *Інтерактивна бухгалтерія* : бухгалтерська електронна газета. 2018, 20 грудня. № 275. URL : <https://interbuh.com.ua/ua/documents/oneanalytics/125710>.

11. Гарна С. О., Малахова А. В., Шнурко А. М. Переваги та недоліки впровадження єдиного соціального внеску. *Інноваційна економіка*. 2013. № 2 (40). С. 286-288.
12. Горбунова М. А. Переваги та недоліки впровадження єдиного соціального внеску URL : <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/8720/50-53.pdf?sequence=1>.
13. Гриненко А.М. Соціальна політика: сутнісно-концептуальний аспект *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2008. № 32. С. 75–80.
14. Грицина О. В., Шолудько О. В., Содома Р. І. Пенсійна реформа в Україні: реалії та перспективи. *Економічний вісник*, 2019, № 4. С. 185-190.
15. Губар О. Є. Соціальне страхування у забезпеченні суспільного добробуту URL : [http://ek.nlu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_01/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=IBIS_PRINT&P21DBN=IBIS&S21STN=1&S21REF=&S21FMT=FULLW_print_2&C21COM=S&S21CNR=500&S21ALL=\(%3C.%3EA=%D0%93%D1%83%D0%B1%D0%B0%D1%80,%20%D0%9E.%20%D0%84.\\$%3C.%3E%29](http://ek.nlu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_01/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=IBIS_PRINT&P21DBN=IBIS&S21STN=1&S21REF=&S21FMT=FULLW_print_2&C21COM=S&S21CNR=500&S21ALL=(%3C.%3EA=%D0%93%D1%83%D0%B1%D0%B0%D1%80,%20%D0%9E.%20%D0%84.$%3C.%3E%29).
16. Гуменюк О. Порядок звітування щодо коштів ФСС з ТВП. *Кадровик України*. 2016. № 9. С.44-50.
17. Даценко В. В. Пенсійне страхування як чинник стимулювання трудової активності населення URL : <http://hdl.handle.net/123456789/1622>.
18. Динь І. М., Градова О. В. Запровадження єдиного соціального внеску в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/158347259.pdf>.
19. До якого бюджету сплачують ЄСВ, ПДФО, військовий збір і подають форму № 1ДФ відокремлені підрозділи. *Інтерактивна бухгалтерія : бухгалтерська електронна газета*. 2019, 18 жовтня. № 199. URL : <https://interbuh.com.ua/ua/documents/oneanalytics/16941>.
20. Дорош Н. І. Аудит: Теорія і практика : монографія. Київ : «Знання», 2006. 497 с.
21. Загородній А.Г., Пилипенко Л. М. Проблеми та шляхи вдосконалення пенсійної системи України URL : <http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi->

- bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Fu_2010_6_3.
22. Зеленко Н. Соціальне страхування в системі соціального захисту населення України URL : http://base.dnsgb.com.ua/files/journal/Formuvannya-rynkovoi-ekonomiky-Ukrainy/2009_19/249-255.pdf.
 23. Інструкція зі статистики заробітної плати № 5, 13.01.2004 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0114-04#Text>.
 24. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.99р. № 291 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>.
 25. Інструкція про порядок заповнення листка непрацездатності № 774/438/207-ос/719 від 24.11.2006 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-04#Text>.
 26. Кичко І. І. Страхування як елемент фінансового механізму соціального захисту. *Фінанси України*. 2005. № 4. С. 148-153.
 27. Колосок А. М. Соціальне страхування в контексті становлення соціального діалогу URL : http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php3?doc_id=1185778.
 28. Конституція України : Документ Верховної Ради України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
 29. Коцюбинська Є. Б. Сучасний стан соціального страхування в Україні. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2018. Вип. 2 (40). С. 33-36.
 30. Лібанова Е.М. Соціальна стратифікація українського суспільства: спроба статистичного визначення та вимірювання URL : <https://ukr-socium.org.ua/uk/archive/no-1-2-2003/socialna-stratifikacija-ukrainskogo-suspilstva-sproba-statistichnogo-viznachennja-ta-vimirjuvannja/>.

31. Мальований М. І. Фінансові аспекти функціонування системи соціального захисту населення в Україні : монографія. Умань: Видавець «Сочінський М. М.», 2016. 496 с.
32. Машевська А. А. Особливості нарахування єдиного соціального внеску Features of Uniform Social Contribution. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 39-2. С. 103-107.
33. Мельничук І. В. Мужевич Н. В. Проблемні аспекти оцінки й обліку інвестиційно-інноваційних проектів та програм / І. В. Мельничук, Н. В. Мужевич // Галицький економічний вісник. – Тернопіль, 2018. – № 2. – С. 129-139, URL : http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/27924/2/GEB_2019v56n1_Melnychuk_I-Problems_of_evaluation_123-130.pdf.
34. Мельничук І. В. Мужевич Н. В. Облік фінансового забезпечення відтворення основних засобів будівельних підприємств / І. В. Мельничук, Н. В. Мужевич // Галицький економічний вісник. – Тернопіль, 2019. – № 1. – С. 123-130, URL : http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/27888/2/GEB_2018v55n2_Melnuchyk_I-Accounting_of_financial_129-139.pdf
35. Мултанівська Т. В., Воїнова Т. С. Розробка підходу до вдосконалення організації аудиторського процесу URL : http://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2013-9_0-pages-246_253.pdf.
36. Набув чинності новий порядок фінансування страхувальників. Фонд соціального страхування України – Офіційна сторінка, 2018, 1 жовтня. URL : <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/publish/article/960287;jsessionid=13015E23F64DF2613661276B3C1392E8>.
37. Насібова О. В. Теоретичні аспекти фінансового забезпечення соціального захисту населення. *Економіка та держава*. 2019. № 8. С. 35-40.
38. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : Наказ Міністерства фінансів України № 318 від 31.12.1999 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>.

39. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам» : Наказ Міністерства фінансів України №601 від 28.10.2003 р. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
40. Нова декларація з ПДФО та ЄСВ для фізосіб подаватиметься з 2022 року: доопрацьовано проєкт Мінфіну. *Дебет-Кредит* : електронна газета. 2020, 09 грудня. URL : https://news.dtki.ua/accounting/reposts/66630?_ga=2.134494838.607165468.1607431161-1013602468.1592213774.
41. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України № 16/98-ВР від 14.01.1998 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/98-%D0%B2%D1%80#Text>.
42. Павленко Ю. Світовий досвід функціонування систем соціального страхування. Уроки для України URL : http://libtomcat.knute.edu.ua/library/DocDescription?doc_id=61055.
43. Панасюк В. М., Ковальчук Є. К., Мельничук І. В., Мужевич Н. В. Бухгалтерський облік: від знань до компетентностей: навчальний посібник для дистанційного навчання. – Тернопіль : [б. в.], 2020. – 363с.
44. Панасюк В. М. Мельничук І. В., Мужевич Н. В. Бухгалтерський облік [Електронний ресурс] : навч. посібник. Тернопіль : ТНЕУ. 2020. 330 с.
45. Петрик, О.А. Фенченко М. Т. Аудит у зарубіжних країнах : навч.-метод. посіб. Київ : КНЕУ, 2005. 168 с.
46. Плиса В.Й. Страхування: навч. посіб. Київ : Каравелла, 2010. 472 с. 21*
47. Податковий кодекс України : затв. Верховною Радою України від 02.12.2010р. № 2755-VI URL : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>.
48. Панасюк В. М. Сучасний інструментарій інформаційного забезпечення: обліковий та управлінський аспект. Східна Європа: Економіка, бізнес та Управління. Випуск 2 (25). 2020. С 412-427.
49. Порядок обчислення середньої заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням : Постанова КМУ № 1266 від

- 26.09.2001 р. URL : <https://buhgalter.com.ua/zakonodavstvo/zarobitna-plata/pro-obchislennya-serednoyi-zarobitnoyi-plati-dohodu-groshovogo-zabezpechennya>.
50. Порядок обчислення середньої заробітної плати : Постанова КМУ № 100 від 08.02.1995 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0114-04#Text>.
51. Порядок оплати перших п'яти днів тимчасової непрацездатності в результаті захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві, за рахунок роботодавця : Постанова КМУ № 439, 26.06.2015 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/439-2015-%D0%BF#Text>.
52. Панасюк В. М. Інформатизація та цифровізація: Тенденції та напрями розвитку в Україні. Науковий журнал «Інтелект ХХІ», 2020. Випуск. 1. С. 110-126.
53. Панасюк В. М. Москалюк Н. Б., Мельничук І. В. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання: навч. посібник. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. 264 с.
54. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України № 108/95 від 16.07.1999 р. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
55. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці : Закон України № 77-VIII від 28.12.2014 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-19#Text>.
56. Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» : Закон України № 822-IX 25.08.2020 URL : <https://www.pfu.gov.ua/ks/260309-z-1-veresnya-2020-roku-zminyvsya-rozmir-minimalnogo-strahovogo-vnesku>.
57. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії : Закон України № 207/III від 15.10.2000 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

58. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України №1058-VI від 09.07.03р. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
59. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України № 1105-XIV від 23.09.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>.
60. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття : Закон України №1533-III від 02.03.2000 р. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
61. Про затвердження Порядку фінансування страхувальників для надання матеріального забезпечення застрахованим особам у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та окремих виплат потерпілим на виробництві за рахунок коштів Фонду соціального страхування України : Постанова Правління Фонду соціального страхування України № 12 від 19 липня 2018 р. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/FN044142>.
62. Про затвердження Порядку формування та подання страхувальниками звіту щодо сум нарахованого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Наказ Міністерства фінансів України № 435 від 14.04.201 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0460-15#Text>.
63. Про затвердження прикладів обчислення середньої заробітної плати (доходу). *Вісник: офіційно про податки*. URL : <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/9005>.
64. Про затвердження типових форм первинної облікової документації зі статистики праці : Наказ Державного комітету статистики України від 05.12.2008 року № 489 URL : <https://ips.ligazakon.net/document/FIN42212?an=695>.
65. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України № 2464-VI від 08.07.2010 р URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text>.
66. Про недержавне пенсійне забезпечення : Закон України № 1057-IV від 09.07.2003 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text>.

67. Про оплату праці : Закон України №108/95 від 24.03.1995 р URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>.
68. Пшенична А. Аудит : навч. посіб. Київ : ЦНЛ, 2008. 320 с.
69. Рекомендація щодо забезпечення доходу : Рекомендація № 67: Ухв. Генеральною конференцією МОП 12.05.1944 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_323#Text.
70. Руженський М. М. Система соціального захисту населення у транзитивному суспільстві : монографія. Київ : ІПК ДСЗУ, 2006. 384 с.
71. Облік і податки : від епохи Цибуліно до реалій сьогодення : підручник / за заг. ред. В. М. Панасюк. Тернопіль : Економічна думка, 2020. - 240 с.
72. Скакун Л.С. Єдиний внесок на соціальне страхування: доцільність впровадження та подання в електронній формі. *Вісник ЖДТУ*. 2010. № 4 (54). С. 173-176.
73. Словник фінансово-правових термінів / за заг. ред. д. ю.н., проф. Л. К. Воронової. – 2-е вид., переробл. і доповн. Київ : Алерта, 2011. 558 с.
74. Соціальний захист населення України : монографія / за ред. В.М. Вакуленка, М.К. Орлатого. Київ: НАДУ, 2009. 184 с.
75. Тимченко О. М., Сибірянська Ю. В., Свириденко О. О. Ризики розробки та запровадження уніфікованої звітності з податку на доходи фізичних осіб та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. *БізнесІнформ*. 2017. № 6. С. 227-233.
76. Туленков М. В. Соціальний захист у соціологічному вимірі : монографія. Київ : ІПК ДСЗУ, 2010. 178 с.
77. Україна: гармонізація стягнення єдиного соціального внеску та податку на доходи фізичних осіб : Звіт МВФ про надання технічної допомоги Україні. 2016, вересень. 21 с.
78. Україна: зміцнення дотримання законодавства про єдиний соціальний внесок і податок на доходи фізичних осіб : Звіт МВФ про надання технічної допомоги Україні. 2016, вересень. 16 с.
79. Фінансовий облік : підручник / Я.Д. Крупка, З. В. Задорожний, Н.Я. Микитюк та ін. – 4-те вид., доп. і перероб. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. 451 с.

80. ФСС просить подавати заявки дистанційно: інструкція, як це зробити.
Головбух: праця та зарплата. 2020, грудень. № 12. С. 14-18.
81. Щодо оплати перших п'яти днів за лікарняними листами «ізоляція від COVID-19» : Лист Міністерство соціальної політики України № 5183/0/290-20 від 15.05.2020 р.
82. Юрій С. І., Шаварина М. П., Шаманська Н. В. Соціальне страхування : підруч. Київ : Кондор, 2009. 464 с.
83. Perrin G. A. A hunder years of social insurance // *Labor and Society.* 1988. № 9. P. 501-503.
84. Radcliffe P. State Fiscal Service. Filing and Payment Review for Personal Income Tax and Unified Social Security. September, 2015.